

שופריה דיעקב

יכלול

מתולדותיו והנהגותיו בקודש של

אדמו"ר הגאון הקדוש

מרן רבנו יעקב מאיזביצא זי"ע

בעל המחבר ספר הקדוש "בית יעקב" על התורה

ו"ספר הזמנים" על המועדים [ועוד ספרים שנשארו בכתב יד]

יוצא לאור בס"ד

פה עיר התורה והחסידות

בני ברק ת"ו

לקראת יומא דהילולא קדישא

ט"ו מנחם אב תשע"ח

במלאות מאה וארבעים שנה להסתלקותו לגנזי מרומים

[תרל"ח – תשע"ח]

מהדורה שניה ומתוקנת – בני ברק תשפ"א

תוכן העניינים

פתח דבר..... 3

מדברי מרן אדמו"ר הקדוש "אורחות חיים" זי"ע בהקדמה לספר "בית יעקב"

הקדוש - על חומש בראשית..... 4

מדברי הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל לספר אביו רבנו הקדוש "בית יעקב"

על התורה ומועדים ("הכולל")..... 6

הקדמת מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע לספר ילקוט הטהור "סדרי

טהרות" על סדר טהרות 8

מנהגי קודש של מרן אדמו"ר "בית יעקב" זצ"ל ליום שבת קודש - מבואו [ערב

ש"ק] ועד צאתו [מוצאי ש"ק] 13

איגרת שלומים מאת מרן הקדוש "בית יעקב" זצ"ל - לבנו הרה"צ רבי אברהם

יהושע העשיל זצ"ל 18

"סדר הדרכה" לאברך חסיד איזביצא - שהסתופף בצל קודש של מרן הקדוש

"בית יעקב" זי"ע 21

צרור עובדות והנהגות ממרן הקדוש רבנו זצ"ל 28

"ואלה תולדות יעקב...." - לתולדות רבנו הקדוש

אדמו"ר "בית יעקב" זי"ע 32

#####

הקובץ "שופריה דיעקב" יוצא לאור בס"ד

על ידי מכון להוצאת ספרים "תפארת ראדזין"

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

- כל הזכויות שמורות -

פ ת ח ד ב ר

"אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן זיכרונם"

(ירושלמי, פ"ב דשקלים)

בידוע הדבר בין יודעי החסידות והוגי משנתה, כי בקרב צדיקי הבית הגדול והקדוש הזה בית "איזביצא ראדזין", ובעולם החסידות בכלל, מהווים ספריו הקדושים של מרן רבנו הקדוש מאיזביצא, "בית יעקב", ספרי יסוד ונכסי צאן ברזל, והינם בגדר "הבריה התיכון" של הבניין הנאדר בקודש של חסידות זו, אשר יסודו מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

הזוכים ומורגלים בכך להגות במשנתו הטהורה מרובת אנפין, רבת הכמות ועשירת העמקות של רבנו הקדוש מרן אדמו"ר בעל "בית יעקב" זי"ע, נפשם לא תשבע ממתיקות האור, ומעייניהם והגיגיהם לא ימלאו מרוחב ההיקף ועומק התפיסה של תורה נשגבה זו, השופכת אור בהיר על מושגי יסוד המקודשים בעולמה של התורה והאמונה, מרוממת את הדעת, ומאירה באור יקרות את חובת הלבבות והמעשה של היהודי בעולמו, כפי שהיא משתקפת באספקלריה המאירה של רבותינו הקדושים רועי החסידות, לפי דרכה והגותה המיוחדת והמעמיקה של צדיקי ורועי החסידות לבית איזביצא ראדזין, זי"ע.

לאור זאת, הרי מן הנכון היה לכאורה להיטפל אך ורק אל העיקר, שהיא משנת החסידות העמוקה מני ים של תורת רבותינו הקדושים זצ"ל מאיזביצא ראדזין, המעניקה חיים למוצאיה, מבלי צורך להתעסק כל עיקר ב"פרשת תולדות" של רבותינו הקדושים זצ"ל, שהינה בבחינת טפל בקודש בלבד, שכן כך היא המידה "כל שהוא עיקר ועמו טפילה, מברך על העיקר, ופוטר את הטפילה". ואכן, בחוגי חסידי בית איזביצא ראדזין, לא נהגו כמעט לעסוק בסיפורי מעשיות מרבותינו הקדושים, אלא עשו תורתם עיקר, ועסקו כל ימיהם בשינון גמרא, ש"ס ופוסקים, זוהר ומדרש, במלוא ניצול הזמן.

אלא, שאף על פי כן, יש מן העניין, ובזמננו היום אף מן ההכרח, לעסוק אף בפרשת "תולדותיהן של צדיקים", וזאת מכמה פנים: מתוך הרצון לקיים הכתוב "והיו עיניך רואות את מוריך" וכמו שאמרו חכמינו ז"ל "הלומד יראה כאלו בעל השמועה עומד כנגדו", ואין הכוונה כמוכּן לתואר דיוקנו הגשמי, כי אם לדמות דיוקנם וזיו איקונין הרוחני שלהם. וכך, מתוך הצורך ללמוד ממעשיהם של צדיקים שהם בבחינת "מעשה רב". ובפרט עבור הדור הצעיר, אשר לא ראו ולא שמעו שמעם הגדול של רבותינו הקדושים זיכרונם לברכה. זאת מלבד העובדה שבקובץ המונח לפנינו, נכללו אף דברי הדרכה, ומנהגי קודש מאת מרן זי"ע.

אי לכך, מוציאים אנו בזאת קונטרס זה שלפנינו בשם "שופריה דיעקב" יכונה [על פי הגמרא בבא מציעא פד. 'שופריה דיעקב מעין אדם הראשון', ע"ש] – מתולדותיו בקודש של מרן בעל "בית יעקב" מאיזביצא ראדזין זי"ע, לתועלת הרבים לחיזוק ביראת ה' והידבקות בחכמים, למען נלך בדרך ה' ואורחות צדיקים נשמור, לטוב לנו ולזרענו כל הימים, אמן.

ה מ ע ר כ ת

מדברי מרן אדמו"ר בעל "אורחות חיים" זי"ע

בהקדמה לספר "בית יעקב" הקדוש

לאביו רבנו הגאון הקדוש המחבר זצלה"ה

"ברוך ה' אשר לא עזבנו, ואין צדיק נפטר מן העולם עד שמניח צדיק כיוצא בו, ומילא אחריו כבוד אדוני אבי מורי ורבי הרב הגאון הקדוש רבי יעקב זלה"ה, וכל תלמידי אדוני זקני מורי ורבי זלה"ה למדו אצל אאמו"ר זלה"ה.

"הוא הרחיב השער הגדול אשר פתח אאמו"ר זלה"ה, והרחיבו כפתחו של היכל וכפתחו של אולם.

"הוא היה גבר חכם בעוז, חד השכל בעומק הלכה, ובקי בש"ס בבלי וירושלמי ומדרש, וספרא וספרי. וכתבי האר"י ז"ל היו פתוחים לפניו, ופירש אותם בפירוש מספיק וברור, עד שפתחם לפני כל באי שעריהם ללמוד.

"חדות שכלו בהלכה היה בעומק נפלא וישרות עצום, ובכל הלכה גילה עומק ההלכה וצורתא דשמעתתא על ברור [=בוריה]. ואוכל להעיד באמונה, כי בכל מקום אשר לא נמצא פירוש מספיק לבירור צורתא דשמעתתא, ובשאלו אותו לא גמגם בלשונו אפילו רגע, ורץ תיכף ומיד והראה מקומו בש"ס בבלי או בירושלמי ובספרא וספרי. ולא ראיתי שכל ישר כמוהו, להבין בעומק צורתא דשמעתתא כמוהו.

"והרבה עניינים הינם בכתובים אצלנו על כמה עניינים וסוגיות, אך לא נכתב אף אחד מן אלף מחידושיו, והרבה עניינים נכללים בחידושנו.

"ונעשה כמעין המתגבר, ובכל יום הוסיף חכמה ודעת הן בנגלה והן בנסתר על דרך האמת, כאשר כל רואיו ידעו וראו. ובדברי תורה על דרך אמת הרחיב ביאור רחב ופירוש מספיק לבאר כל סתום ולפתוח כל עמוק, ועשה דרך כבושה לפני כל דורש תורה על דרך האמת. ובכללם נתבארו הרבה מאמרי זוהר הקדוש הסתומים, ודברי האר"י ז"ל שהיו חתומים בחכמה עמוקה ובינה נפלאה, כאשר כל רואה בספר הזה יראה ויבין.

"והנה בכתובים אתנו הרבה כתבים על כל התורה, שמהם יצאו ספרים שלמים. טעמי המצוות כמעט על כל המצוות בשורשם, וסדר תפילה על כל סדר התפילה, ומחזור השנה על כל המועדים ושבת, וראשי חודשים ותעניתים, וכל

ימי מועדי נסים ומאורעות. וערך הכינויים ממקראות ודברי חז"ל וזוהר הקדוש ותיקונים, וכתבי האר"י ז"ל עץ ופרי וענפים, חיים הם למוצאיהם, ונתבארו בהם די הביאור לכל באי שעריהם.

"ונפטר בשם טוב בשנת תרל"ח, ביום תבר מגל ט"ו מנחם, מנוחתו כבוד בעיר ראטניצא, כשנסע לעיר דרוזגעניק להתרפא.

"אכן, רובי תורתו לא היו מסודרים, כי לא כתבם בעצמו. ורק מעט אשר ציווה עלי לכתוב, נכתב כסדר, והוא רק מעט מן המעט. כי בשנים הראשונות לא רצה להפריעני מלימוד הלכה, וכן אמר לי: 'אם אומר לך דבר אחד לאמתו, לא תרצה לעסוק עוד בהלכה, כי תראה שדברי תורה כפשוטם הם רק לבוש, והפנימיות הוא הנשמה! עסוק תחילה בהלכה – עד שתדע מעט מעט כי גם בהלכה נמצא פנימיות, ואז תוכל לעסוק בשניהם בחביבות'.

"ובסוף ימיו, כתבתי מפיו ביאור על ספר 'עץ החיים', ויש תחת ידי מסודר על איזה פרקים יותר משני מאות דפים. וגם על כמה עניינים מפוזרים, הרבה מאות דפים. וכמה עניינים מבוארים בביאור פירוש התורה".

"והנה בזה יצא ראשונה חיבור כולל ושלם בביאור דברי התורה הקדושה, אשר יפתח השער הסגור מדברי קדמונינו, אשר רחוק היה דבריהם מגבול תפיסת האדם. ועתה בזה ייפתח, שיתקרבו דברי התורה לגבול השגת האדם, וילמד דעת ובינה להבין עמקי סודות התורה, ודרך אמונה שלימה בלי שום ספקות בהנהגה והשגחה.

"ומוסר השכל ליישר לבבות בני ישראל, ומידות טובות. וסדר התפילה. וסדר קדושת הזמנים. ויסודי טעמי מצוות. וביאור תורה שבכתב ושבעל פה, בפרד"ס [=פ'שט, ר'מז, ד'רוש, ס'וד].

"ואיך כל דברי תורה שייכים לכל אדם, וכל המאורעות הנזכרים בתורה, הם שייכים לכל אדם ועוברים על כל נפש. וממנה ייקח לעבוד את ה' לכלכל דבריו במשפט בכל תקופה וזמן, מראשית ימי חייו משבא לכלל דעת, להתנהל על מי מעיינות התורה היוצאים מבית ה', עד אשר ישאב מי ישע להושיע לשורש נפשו, אף למלאות חסרון מקורו... והיה כעץ שתול על פלגי מים ועל יובל ישלח שורשיו, וירעה אמונה איך יחזק ליבו ויאמץ בה', וייחל לו. וידע איך ישים נפשו בכפו להתפלל לה', ואיך יבטח בה' עדי עד". [עד כאן לשון קדשו של רבנו זצלה"ה]

מדברי הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינר ז"ל

בהקדמה לספר הקדוש "בית יעקב" הכולל

לאביו רבנו הגאון הקדוש המחבר זצלה"ה

"אכן תיכף כבוא שמשו של אדוני אבי זקני מורנו ורבנו זלה"ה [הרב הגאון הקדוש רבי מרדכי יוסף זלה"ה מעיר איזביצא], זרחה שמשו של אדוני אבי מורנו ורבנו הרב הגאון הקדוש רבי יעקב זלה"ה, בעל המחבר ספר הקדוש "בית יעקב" על התורה. אשר הזיל את אמריו הקדושים לדורשיו השוקדים על דלתי בית מדרשו מידי שבת בשבתו.

"הוא הוסיף לבאר את דברי התורה הזאת, ואיזן וחקר ותיקן מטעמים הרבה. אשר נוכל לומר עליו בצדק, כי הוא ז"ל היה הראשון במעלתו זאת, אשר היה ביכולתו לפרש את מאמרי הזוהר הקדוש היותר עמוק, כי הורידו מגרם המעלות עד שכל תפיסת האדם, וילבישהו מחלצות ומעטה אורה. ויגלה סודות הכמוסים בו, כפי כוח המקבלים. ויבינהו לתלמידיו בלשון צח ונקי וקל, למען תת מושג נכון גם לתלמידיו הבינונים הבאים לשמוע תורתו, ולהבינם דברי הזוהר הקדוש וכתבי האר"י ז"ל, באופן קל מאד. ובנעימות לשונו סידר תלמודו על סדר פסוקי התורה, דבר דבור על אופניו.

"הוא הואיל לבאר את תורת אדוננו האר"י הקדוש ז"ל בפירוש נאה צח וקל [=הוא החיבור הקדוש על "עץ חיים" ו"פרי עץ חיים", שנרשם מפי קדשו על ידי בנו מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל, ולא זכינו לאורו]. וינהל את עם ה' ללכת בדרכי החסידות ותורת המידות, אשר הציב לנו יתד בל תימוט מורנו הבעל שם טוב ז"ל. אשר באמת נוכל לומר, כי עד העת ההוא הייתה תורת הבעל שם טוב צרורה וחתומה, סגורה ומסוגרת.

"ואף כי לא למצער עמלו תלמידיו הקדושים ז"ל, ויבארו לנו את דרכי חסידותו בספריהם הרבים אין קץ, אכן גם הם ז"ל מחסידותם וענוותנותם היתירה ומיראתם הרבה, מנעו את הטוב מעמנו, כי לא ביאור לנו את דבריהם הקדושים ככל הצורך והנחוץ, ומעט מזעיר הוא אשר הואילו לבאר, ורובי תורתו עזבו כאשר הוא. יש אשר מרוב שכלם הכביר ורוחב בינתם כפתחו של אולם, לא מצאו להם צורך לבאר כל עניין ועניין ככל הנחוץ, ויסמכו על רוחב לב תלמידיהם כי יבינום. ויש אשר מיראת ה' אשר כלפיד אש בערה בקרבם, ומדאגה פן יהרסו רבים לעלות בכרם ה' ויבואו לקצץ בנטיעות חס ושלום. וימסרו את תורתם לתלמידיהם בעל פה...

"ואחרי אשר נפתחו שערי אורה האלה, רבו כמו רבו הדורשים את תורת אדוני אבי מורנו ורבנו זלה"ה. ובצדק נוכל לומר כי נתקיים מה שנאמר במעשה דרבן גמליאל [ברכות כח]. "ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי", כי האיר ה' את עיני רבים לשוטט בתורתו החוצבת להבות אש דת, וישתוקקו מאד להרוות את צימאונם מבאר תורתו. כי תודה לא-ל יש די באמרי קודש אלה להרוות צימאון כל דורשיו, ודבריו באמת ילחיבו את הלבבות, יחדרו אל קרב כל איש בקרבו אליהם. הם יורו לנו את הדרך הישר איך לעבוד את ה' הגדול והנורא,

וליהדבק במידותיו. וכל המעיין בדבריו הקדושים, יתלהב ליבו לעבוד את ה' ביראה ובאהבה".

(עד כאן – מלשון הרב ירוחם מאיר ליינער ז"ל בן מרן הקדוש זי"ע, בהקדמה ל"בית יעקב")

ספר
בית יעקב
על התורה

והוא חידושי תורה. לבאר דברי התורה, בכיבוד המקובל מפי חכמינו ז"ל. התנאים והאמוראים. בסדר הקבלה האמתית. המקובל דור אחר דור, ונתבאר בכיבוד רחב וברור, בלשון חכמים ולישון חסידים. למען ירוץ תקורא בו. להבין דברי התורה ודברי חכמינו ז"ל בש"ס ומדרש וחר הקדוש. ונתבארו בספר הזה מפי רבינו הרב הגאון הקדוש החסיד המפורסם חומר גוע תרשישים כקש"ת מורנו רבי יעקב זללה"ה זצ"ל. הגאון הקדוש החסיד מורנו רבי מרדכי יוסף זללה"ה מאיזביצא. כתבם בעצם ידו הקדושה בנו הרב הגאון הקדוש החסיד מורנו רבי גרשון חנוך העניך זללה"ה מראדזין, בעד המחבר ספר סדרי מהרות וארות חיים ושאר ספרים.

נכתבו בשנת תרכ"א ותרכ"ב לאף הששי.

נסדר והבא לבית הדפוס על ידי חתנו הרבני הנכיר החסיד המפורסם מהר"ד שלמה נ"י, בן החסיד המפורסם מהר"ד אפרים פישל ז"ל, קלעפפיש מוארשא.

לובלין

ברפוס המשוכח של השותפים

הרבני הנגיד מהר"ד משה נ"י שניידמעסער, והנגידה האלמנה מרת נחמה חו"י, אשת המנוח הר"ד יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנת הנה זה בית יעקב לפ"ק

БЕТЪ ЯКОВЪ
т. е. ДОМЪ ЯКОВЛЕВА
сочиненіе Раввина Янова Ляйнера
Изданіе
ЕРУХЕМА ЯКОВЛЕВА ЛЯЙНЕРА.

ЛЮБЛИНЪ 1906.
Типографія М. Шнайдермессера и Н. Гершегорна.

עמוד השער של "בית יעקב הכולל"

שערך והוציא הרב ר' ירוחם מאיר ליינר ז"ל בן הב"י

הקדמת

אדמו"ר הקדוש מרן "בית יעקב" זי"ע מאיזביצא

לספר המפורסם "סדרי טהרות" - והוא ילקוט הטהור על סדר טהרות
שנתחבר מאת בנו רבנו הגדול

מרן בעל "אורחות חיים" זצ"ל מראדזין

דברים אחדים

כבר נודע בשער בת רבים ומפורסם בשערים המצוינים בהלכה, ופקע שמו בעולם התורה, גודל המפעל הכביר והקדוש שפעל ויצר והחל בעודו בשחר טל ילדותו כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו גרשון חנוך העניך זללה"ה בעל "אורחות חיים", הוא החיבור הטהור "סדרי טהרות" על 'סדר טהרות', הוא הסדר האחרון מששה סדרי משנה שרבותינו בעלי התלמוד התנאים והאמוראים הקדושים זיכרונם לברכה, לא הניחו עליו שום גמרא, לא בבלי ולא ירושלמי (=מלבד על מסכת נידה).

הספר הענק הזה, המסודר והמקיף והבהיר להפליא - זכה להסכמות נלהבות מאת גדולי וגאוני הדור, ובראשם הגאון האדיר פוסק הדור רבי יוסף שאול נתנזון בעל "שואל ומשיב", רבה של העיר לבוב, שאף קשר קשרי תהילה נדירים לגאון הצעיר; הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה הנודע של קאוונא, הגאון רבי ישראל יהושע רבה של קוטנא, חתנו הגאון רבי חיים אלעזר וואקס בעל "נפש חיה", רבה של קאליש, וכן עוד ועוד מגדולי התורה שבדור, מכל המדינות אשר דבר המלך ודתו מגיעים, ומכל גווי הקשת של העולם היהודי די בכל אתר ואתר.

ספר כביר זה, היכה גלים רחבים ועצומים בעולמה של תורה, והפך ונהיה מיד לספר יסוד לכל הצורבים ותלמידי החכמים המתעמקים בסוגיות הקשות של "סדר טהרות", עד שאין זים בלעדיו. זאת, בשל היקפו העצום והרחב של הספר (שנדפס ויצא לאור על מסכתות "כלים" ו"אוהלות", בתבנית של גמרא ולצדיו שני פירושים, כאשר בכל כרך יש קרוב לשלש מאות דפים בגודל ש"ס. יתר הכרכים, כשלושת אלפים דפים, נאבדו לצערנו בשואה) - כאשר בו נאספו "כל מאמרי חכמינו ז"ל, התנאים והאמוראים בענייני טהרות מש"ס בבלי וירושלמי, תורת כוהנים, ספרי רבה וספרי זוטא, מכילתא דרבי ישמעאל, זוהר הקדוש, פסיקתא רבתי דרב כהנא, תוספתא, מדרש רבה ותנחומא, שוחר טוב, משלי ושמואל, פרקי דרבי אליעזר הגדול, ומסכתות קטנות וסדר עולם", ועוד [מלשון עמוד השער] - הנוגעים ומסתעפים מן העניינים הללו. ומסביבם מתנוססים שני פירושים: "פירוש הקצר" כדוגמת פירוש רש"י על

הש"ס, ו"פירוש הארוך" כדוגמת התוספות, הכולל ביאור כולל ומקיף בחריפות ובקיאות נפרזה, שבו הניף רבנו עוצם כוחו וידו החזקה בממשלת התורה. ראוהו גאונים והללוהו נבונים ושבחוהו, ואינו יורד משולחנם של לומדי תורה די בכל אתר ואתר.

מה שלא זכה כמעט לתשומת לב ראויה באוהלה של תורה משום מה - למרות שהדברים הינם מופיעים עלי גיליון הספר ונדפסים "שחור על גבי לבן" - הינם הדברים שנכתבו והופיעו בתור "הקדמה והסכמה" לספר, מאת אבי המחבר **מרן הגאון הקדוש אדמו"ר בעל "בית יעקב" זצלה"ה זי"ע**. הדברים הללו, מלבד שהינם דברי התורה "היחידים" ששרדו בדפוס מפרי עטו ממש של מרן הקדוש זלה"ה בדברי תורה [=ספרי "בית יעקב" על התורה נדפסו מכתבי חסידים ותלמידים, וספר "בית יעקב הכולל" נדפס מכתב יד קדשו של מרן "אורחות חיים" זלה"ה] - מלבד זאת, הינם דברים יקרים מפז ומפנינים, המאירים בזיו אספקלריא המאירה והמיוחדת של רבנו הגדול והקדוש זלה"ה את נושא חיבור "תורה שבעל פה" מאת חכמינו ז"ל התנאים ואמוראים ז"ל בסדרי "זרעים" ו"טהרות", וכוללים מבט בהיר והשקפה תורנית של רבנו הגדול "בית יעקב" זי"ע, בעניינים העומדים ברום עולם הללו.

כנראה שהדברים הללו לא זכו במשך הדורות לתשומת לב הראויה של לומדי התורה, בגין הופעתם 'בשולי' עשרת ההסכמות מגדולי הדור, המעטרות את הספר הגדול [=אגב, הדבר נעשה לאור דרישתו המפורשת של אבי הגאון המחבר, הלוא הוא מרן רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זצ"ל בכבודו ובעצמו. ואין כאן המקום]. וכן בשל הכותרת הבלתי כובשת המתנוססת מעל גבי הדברים, שמופיעים בדמות "הסכמה" גרידא לספר מאת "אבי הרב הגאון הקדוש המחבר" - כאשר כל זאת "נבלע" כביכול, וההקדמה והמבוא הערוך והארוך בהיקפו, מאת הגאון המחבר.

אי לכל זאת, מצינו לראוי ולנכון בס"ד, להדפיס במלואו, באכסניה זו הממוקדת על דמות קדשו של רבנו, את ההקדמה של כ"ק מרן רבנו הגאון הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע, המתנוססת כאבוקת אור מעל הילקוט הטהור "סדרי טהרות" של בנו מרן זצ"ל - בפיסוק וקיטוע כנדרש וראוי, ובאותיות גדולות ומאירות עיניים.

ויהי רצון שיהיו הדברים הללו לעיניים עבור לומדי התורה והוגיה, ולעילוי נשמתו הטהורה של מרן רבנו זי"ע ולנחת לנשמתו הטהורה בגנוי מרומים.

זכותו הגדולה של מרן רבנו הקדוש זלה"ה, תגן עלינו ועל כל ישראל, ויהיה לנו ובפרט לאנשי שלומנו היקרים הי"ו, למליץ יושר בכל העניינים ולהוושע בכל מילי דמיטב, אמן כן יהי רצון.

ספר

סדרי מהרות

הוא

ילקוט השהור על סדר מהרות מסכת כלים

בו נאסף כל מאגרי חכמינו ז"ל, התנאים והאמוראים בענייני מהרות בכל מקומות פזוירים מי"ם בבבלי וירושלמי, תורת כהנים, ספרי רבה ספרי זוטא, מילתא דרבי ישמעאל כרך גדול, זוהר הקדוש, פסיקתא רבתי דרב כהנא, פסיקתא קדיקתא, תוספתות דבולגרו ש"ס, מדרש רבות והנחומא, ושוחר טוב, ומשלי שמואל, פרקי דרבי אליעזר הגדול, ואותיות דרבי עקיבא בן יוסף הדורש בתרי אותיות, ומסכתות הנוספות בש"ס עם שבע מסכתות קמנות ירושלמיות, ומדרש רבי פנחס בן יאיר הנקרא תרשא, וברייתא דמלאכת המשכן, וסדר עולם דרבי יוסי, וברייתא דמסכת כלה ואבות דרבי נתן, ותנא דבי אליהו רבה זוטא, ואגדת בראשית הוא מדרש רב. ונמדרו במדר נכון, כל אחד על מקומו הראוי לו:

עם שני פירושים

<p style="text-align: center;">פירוש הארוך</p> <p>לברר ולבין הסגולה בפשט, בדברי גדולי החכמים גדולי המורים אשר לאורם נלך:</p>		<p style="text-align: center;">פירוש הקצר</p> <p>ביאור מספיק כעז"ז, לפנים הסגולה המובחנת אחר הכילוף השולט תן הסגולה בפירוש הארוך:</p>
---	--	--

ביוזעפאף

בדפוס המשוכן על הגגים המערביים, הכני מה' שלמה, ואחיו הכני מה' ברוך זצ"ל, והכני מה' יחזקאל רענר ל"ו:
בשנת תרל"ג לשי"ק

СИДРЕ ТАГАРОТЪ

г. е. Порядок Ученія о Чистотѣ. Сочиненіе Раввина Г. Э. Лейнеръ изъ Избѣца

Въ Типографіи Б. Зецеръ Въ Юзефовѣ ѿ Ординацкаѣхъ 1873. г.

שער הספר "סדרי מהרות" למרן בעל "אורחות חיים" זי"ע – דפוס ראשון

הקדמת והסכמת

כבוד אדוני אבי מורי ורבי הרב הגאון הגדול והקדוש מורינו ורבינו יעקב שליט"א מאיזבצא

אברך את ה' אשר בחר אותנו לו לעם, ונתן לנו את תורתו הקדושה. וברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו מאתנו, ובשפלנו זכר לנו.

זה ימים כבירים אנחנו בגולה, וגלה יקרנו מבית חיינו ונפיל כבודנו¹, ואין לנו שיוור רק התורה הזאת² אשר חלק לנו וציווה אותנו לאמור, ימים רבים תשבו לי³ באין חזון⁴, רק תורת תשמור. וזאת לכם לארץ ולנחלה, ובזאת ייקרא שמי עליכם, ובכל דור ודור יגדיל תורה ויאדיר.

וראיתי לחכמינו ז"ל חכמי הש"ס, אשר הגדילו וסידרו את הש"ס בשום שכל ומפורש, רק עזבו את "זרעים" ואת "טהרות".

נראה לי לפי דעתי, אשר לסדר "זרעים" ראו כי יש די ב"ש"ס ירושלמי" (כי בארץ ישראל היו ההלכות האלה נוהגות תמיד ומסורים לכל אדם, לכן נסדר על ידי רבי יוחנן וריש לקיש⁵ בסדר "ירושלמי"). ועל "סדר קדשים" ידעו אשר בוודאי כל בני ישראל יעסקו בהם כמאמר חכמינו ז"ל "כל העוסק בפרשת קרבנות כאלו הקריבם" (וכמו שפירש רש"י ז"ל במסכת בבא מציעא קי"ד ע"ב [ד"ה] "בארבעה לא מצינא", דגם בקדשים היו לומדים מטעם זה [כדכתיב] "בכל מקום מקטר ומוגש לשמי"⁶ וכו') [=ואמרינן] [מנחות דף קי.] "אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום, מעלה עליהם הכתוב כאלו מקריבים אותם בבית המקדש".

אך על סדר טהרות דאגו פן יניחו אותם בקרן זוית, ואין דורשם. לזאת יעצו לפזרם בכל הש"ס, והיו להם לפיקדון עד עת קץ (וכדאיתא ברש"י סוכה [יד.] מה ששאל למורו מגופה דמשנה [=ז"ל רש"י שם: "שאלתי את מורי מגופה דמשנה דמייתי אנב

¹ "וגלה יקרנו, ונטל כבוד מבית חיינו" [מתוך תפילת 'אתה יצרת' לשבת וראש-חודש

² "העיר הקודש והמחוזות, היו לחרפה ולביזות.. ואין שיוור רק התורה הזאת" [פזמון לסליחות י"ג מידות]. מיוסד על פי מאמר הגמרא [ברכות ח.]. מיום שחרבה בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

³ "כאהבת ה' את בני ישראל.. ואומר אליה, ימים רבים תשבו לי" [הושע ג, א-ג] וראה רש"י שם.

⁴ "באן חזון יפרע עם, ושמר תורה אשרהו" [משלי כט יח]. מצודת דוד: 'באין נבואה יבטל העם מקניין המוסר, אבל השומר עסק התורה אשרי לו, כי המאור שבה מחזירו למוטב'.

⁵ לפי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, רבי יוחנן סידר תלמוד הידושלמי, ושמו של ריש לקיש כמסדר הירושלמי אינו מופיע בשום מקום, ושמה אגב שטף הקולמוס כתבו רבנו, או לפי שדברי רבי יוחנן בש"ס שזורים הרבה בדברי ריש לקיש בן זוגו, שעל ידי קושיותיו שהיה מקשה לו תדיר הסתייעה שמועתו, הלכך נזכר ביחד עמו כמסדר הירושלמי. ועדיין צ"ב.

⁶ מלאכי א, יא.

גרא בשמעתין, מי שייך למיתני 'גופא' כדגרסינן במימרות האמוראים. ואמר לי רבי, משום דהך משנה מן הטהרות שאין מהם שום גמרא בעולם, ולא מפורשת בשאר המשניות, לפיכך נוהג הש"ס לומר 'גופא' כדי לפרש, "עכ"ל].

ובהקדמת הרמב"ם ז"ל לפירוש המשנה לזרעים, אמר על "סדר טהרות": 'אבל יכול אדם לפרש הסדר ההוא, אחר יגיעה רבה ועמל גדול, ושיסייעוהו התוספתות והברייתות, וילקט ההלכות הבאות על עניינו בכל התלמוד, ויוציא בשכלו העיקרים של מסכתות וענייניהם מן ההלכות ההם" וכו', עיין שם.

וכעת העיר ה' את רוח בני הרב הגאון מהור"ר גרשון העניך שיחי'. וימלא אותו חכמה ובינה ויראת אלוקים, ונתן בליבו לאסוף ולקבץ את כל דברי חכמינו ז"ל אשר הם נפזרים, יען קרבה עת אשר יצווה הא-ל לנביאו אשר יבחר לאמור, שאל נא את הכוהנים תורה [חגי ב, יא], כי לא יזנח לעולם ה'.

וכראותי מעשה ידיו הנעמים, עם הפירושים הנחמדים, אמרתי ברוך אתה לה, גם עשה תעשה וגם יכול תוכל. ובטוח אנוכי באחינו בני ישראל שיחיו, אשר עין טובה ישימו על דבריך אלה, ובפרט גאוני זמננו אשר אהבת תורתנו הקדושה ולומדיה נשרשה בליבם, יתנו ידם לך ויחזקו ויאשרו אותך. כן ה' יחזקם ויאשרם ויברכם, הם ובניהם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם עד עולם ועד סלה, אמן.

הק' יעקב, בן לאאמו"ר נ"ע הרב הקדוש הגאון מורינו ורבינו מרדכי יוסף זללה"ה, אשר הרביץ תורה לרבים באיזבצא.

הקדמת והסכמת

בבד אדוני אבי מורי ודכי הרב הגאון הגדול הקדוש מורינו ורבינו יעקב שימא מאיזבצא.

אברך את ה' אשר בחר אותנו לו לעם נתן לנו את תורתו הקדושה וברך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו מאתנו וכשפלטנו אבר לנו ית יסוס כבירים אנו בגולה וגלה וקרנו ונפש כבודנו ואין לנו שיעור רק ה-הורה הזאת אשר חלק לנו וצה אוהנו לאמר יסוס רבים תשבו לי באין חזון רק תורתי תשמורו ואת לכם לארץ ולנחלה ובזאת יקרא שמי עליכם ובכל דור ודור יגדלו תורה ויאיירו. וראיתי לחכמינו ז"ל חכמי הש"ס אשר הגדילו וסדרו את הש"ס בשום שכל ומפורש רק עובד את ה' ואת ספרו. נראה לי לפי דעתי אשר נסדר וזרעים ראו כי ישירי בה ש"ס ירו של מי (כי בארץ ישראל דור והלכות האלה נהגות תמיד ומסורין לכל אדם לכן נסדר בשלימות על ידי רבי יוחנן ור"ש לקיש בסדר ירושלמי) ועל סדר קדש ידעו אשר בודאי כל בני ישראל יעסקו בהם כמאמר חכמינו ז"ל כל העוסק בפירכנות כאלו הקריבם (וכדפירוש רש"י ז"ל בב"מ ק"ד ע"ב בארבעה לא מצאנו דם בקדש י"ס והיו להם לפקדון עד, עת קץ (וכראיתא ברש"י ס"ב ה' י"ד) מה ששאל למורו מנופה דמשה רבינו איך נבדל וזאת ה' ודך משנה מן המדרות שאין מהם שום נפלא בעולם לפיכך נודע הש"ס לומר נפלא כדי לפרש ובהקדמת הרמב"ם ז"ל לפי המשנה לזרעים אשר על סדר טהרות אכיל יכול אדם לפרש הסדר ההוא אחרי יגיעה רבה ועמל גדול ושיסייעוהו התוספתות והברייתות וילקט ההלכות הבאות על עניינו בכל התלמוד ויוציא בשכלו העיקרים של מסכתות וענייניהם מן ההלכות ההם וכו' ע"ש). וכעת העיר ה' את רוח בני הרב הגאון מהור"ר גרשון העניך שיחי'. וימלא אותו חכמה ובינה ויראת אלוקים ונתן בליבו לאסוף ולקבץ את כל דברי חכמינו ז"ל אשר המת נפזרים יען קרבה עת אשר יצווה הא-ל לנביאו אשר יבחר לאמור שאל נא את הכוהנים תורה כי לא יזנח לעולם ה' וכראותי מעשה ידיו הנעמים עם הפירושים הנחמדים אשר ברך אתה לה גם עשה תעשה וגם יכול תוכל. ובטוח אנוכי באחינו בני ישראל שיחיו אשר עין טובה ישימו על דבריך אלה ובפרט גאוני זמננו אשר אהבת תורתנו הקדושה ולומדיה נשרשה בליבם יתנו ידם לך ויחזקו ויאשרו אותך. כן ה' יחזקם ויאשרם ויברכם הם ובניהם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם עד עולם ועד סלה אמן.

הק' יעקב בן לאאמו"ר נ"ע הרב הקדוש הגאון מורינו ורבינו יעקב שימא מאיזבצא.

הקדמת והסכמת רבנו "בית יעקב" זללה"ה - על "סדרי טהרות" מסכת כלים

מנהגי קודש של מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע

ליום שבת קודש

[מלוקט מספר "דור ישרים" מהרב ר' חיים שמחה ליינר ז"ל [נכדו של מרן זצ"ל],
ועוד מקורות]

ערב שבת

- א. ב"ליל שישי" היה לומד בקול רם כל המדרש תנחומא, מהסדרה של פרשת השבוע.
- ב. בערב שבת קודש סמוך לכניסת השבת, רחץ בחמין. אחרי כן יצק לו משמשו בקודש בקנקן שמן זית על ראשו. ואחר כך הלביש עצמו בבגדי שבת.
- ג. היה מדליק לכבוד שבת קודש שמונה נרות שמן זית במנורת כסף בת שמונה קנים, במעמד יוצאי חלציו. סמוך להדלקה, היה מצווה להוריד את הווילונות התלויים על החלונות, כמנהג האר"י ז"ל.
- ד. תפילת מנחה של ערב שבת, היה מרן הקדוש זי"ע מתפלל בביתו. לאחר מכן, קבע בעצמו לימוד שיעורי תורה, שנמשכו עד זמן שגמרו הציבור תפילת קבלת שבת ותפילת ערבית של שבת.
- ה. לאחר התפילה, היו נכנסים לחדרו בני ביתו וצאצאיו לברכו בברכת שבתא טבא, ודיבר עמם מעט, ואחר יצאו כולם מלפניו ופטרם לשלום.

ליל שבת קודש

- ו. אחר כל זאת, החל רבנו זי"ע בהכנות לתפילת קבלת שבת, שהיה מתפלל כדרכו בקודש בחדרו ביחידות. קבלת שבת התפלל עטוף בטליתו, ולאחר תפילת ערבית של שבת, עשה בעצמו הקפות מסביב לשולחנו, כשבידו ענפי עצי הדס שהריח בהם בעת הליכתו.
- ז. סעודת שבת קודש, היה מרן זי"ע עורך בבית מדרשו. בעת סעודתו [בין בשבת ובין בחול] היה פניו לצפון.

ח. בליל שבת קודש היה מקדש על היין עטוף בטליתו. ומה נהדר מראה רבנו זי"ע בצאתו לבית המדרש עטוף בטליתו, כי אור פני קדשו היה בוער כלפיד אש בשלהבת י-ה וכולו אומר כבוד והדרת קודש.

והיה דומה אז למלאך ה' צבא-ות, וכל רואהו היה מתלבש ביראת הכבוד ובהדרת קודש, ומבלי משים עלה על רעיון הנוכחים דברי הגמרא הידועים אודות הנהגתו של התנא הקדוש רבי יהודה בר אלעאי [שבת כה:].

ט. בסעודת שבת קודש היה בוצע על י"ב חלות. ואחר שבירך המוציא וטעם מהפת, קודם שאכל הדגים, ציווה לנגן זמר האר"י ז"ל "אזמר בשבחין" עד "וזינין דכנישין". וכשגמרו הזמר, טעם מהדגים.

י. בין כל מאכל ומאכל, אמר רבנו דברי תורה, בכל שבת ושבת ובכל סעודה וסעודה. וברוב שיחות קדשו היה פותח מעניין קדושת השבת, ואומר תורה על הפסוקים "אם תשוב משבת רגלך וקראת לשבת עונג" או על פרק תהלים המתחיל "מזמור שיר ליום השבת".

וגם היה מצווה לנגן בליל שבת קודש "כל מקדש", "מנוחה ושמחה", "י-ה ריבון עלם", ולא יותר.

יום שבת קודש

יא. בשבת קודש בבוקר, היה מנהגו של רבנו לבוא לבית המדרש כשהגיע הציבור לקריאת התורה, ועלה לתורה בכל שבת בעליית "שישי" על פי רוב. גם היה עולה ב"מפטיר" לארבע פרשיות. מקומו היה בחדר הסמוך לבית המדרש ולא בתוך העם, ונתאחר בבית המדרש עד אחר גמר תפילת הציבור (מוסף). אחר כך ברך את ה"עולם" בברכת שבתא טבא, והלך לביתו להתפלל שחרית ומוסף.

יב. וזכור אני, אשר ראיתי בשעה שהתפללו הציבור תפילת מוסף, היה הוא ז"ל עומד אצל הכותל "המזרח", והשפיל טליתו לפניו עד ליבו, כדרכו בתפילת הלחש. וזכורני, שהייתי אז נער ותמהתי על זה, ושאלתי את פי קדשו על זה כי דמייתי שזקני זללה"ה מתפלל אז מוסף עם הציבור, וידעתי שעוד טרם התפלל שחרית. והשיב לי: "אין אני מתפלל מוסף, רק

אני אומר איזה פסוקים טובים בזו העת, כי בעת תפילת הציבור הוא עת רצון".

יג. לא עמד בשעת קריאת התורה.

יד. אחר תפילתו בשבת קודש ביום, היה עושה קידוש על היין בביתו, ואחר כך הלך לבית המדרש לערוך סעודת צפרא דשבתא בנוכחות קהל החסידים.

טו. קודם נטילת ידיים היה אומר "אסדר לסעודתא" מהאר"י ז"ל, ובתוך סעודתו היה אומר הרבה דברי תורה.

גם ציווה לנגן "ברוך ה' יום יום" עד "אמונים נוצר", "ברוך א-ל עליון", ו"יום זה מכובד".

סעודה שלישית

טז. ב"שלש סעודות" היה אומר רבנו קודם נטילת ידיים נוסח "אתקיננו סעודתא" עד "לסעדא בהדיה", והיה אומר דברי תורה.

יז. והיה מצווה לנגן "בני היכלא", ואחר כל שני חרוזים, היה פוסק המנגן, ואמרו הקהל.

גם היו מנגנים "מזמור לדוד ה' רועי" וגו' בשלשה הפסקות, בזה האופן: אמרו עד "במעגלי צדק למען שמו", ופסק המנגן, ואמר הוא ז"ל עם הקהל. אחר כך המשיך המנגן עד "המה ינחמוני" ופסק, ואמרו הקהל, ואחר כך ניגן עד סוף הפרק, ואמרו עד גמירא.

ואחר כך היו מנגנים "יצווה" בחרוזים כנ"ל: עד "ושב וקיבץ", אחר כך "שנקרא עלינו", "נמליכו וננייחדו", ואחר כך עד הסוף.

ואחר כך היו מנגנים "דרור יקרא", "יום שבתון", וברכו ברכת המזון.

סדר מוצאי שבת

יח. אחר כך אמר "ברכו" קודם תפילת ערבית עם הקהל, והלך לביתו להתפלל ערבית. ואחר תפילת ערבית, עשה תיכף הבדלה על הכוס.

ואחר הבדלה ציווה לנגן "אמר ה' ליעקב", והיה שותה כוס חמין, ובתוך כך היה מנגן בעצמו בקול נמוך ובנעימות "א-לי חיש גואלי". והחרוז "חבו כמעט רגע" היה אומר בחיפזון ובמרוצה, ואמר שזה מסוגל שיעבור כל נגע ופגע מהר, ויבוא תיכף עת לחננה.

וגם היה שר "אלוקים יסעדנו".

יט. אדוני אבי זקני רבנו "בית יעקב" זי"ע היה נוהג בכל מוצאי שבת אחר ההבדלה, להניח סכום מעות במקום מיוחד, בכדי לקנות בהם נרות שבת קודש שיהיו מוכנים עבור השבת שתבוא.

ומעשה היה פעם, שפרץ להב אש בארובת התנור בבית זקני זצ"ל, ונתעורר חשש לשריפה ח"ו. הגיעו הדברים לאוזני זקני זצ"ל שאמר: "מובטחני בעזרת השם, כי לא תהא דליקה בתוך ביתי, כי נוהג אנוכי תמיד להכין מראש מעות לנרות שבת קודש". ואכן השריפה כבתה מיד.

[ונכדו הגה"צ רבי ירוחם ליינער זצ"ל המספר זאת, כותב בשולי הדברים: 'אפשר שסמך דברי ק' על דברי חז"ל [שבת קיט:]: "אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת". וכל הנזהר ומהדר בשמירת שבת, ניצול מן הדליקה ומן הפורענויות' [עכ"ל].]

סדר מלווה מלכה

כ. בכל מוצאי שבת קודש, היה אוכל בשעה מאוחרת סעודת 'מלווה', במסיבת בניו וחתניו.

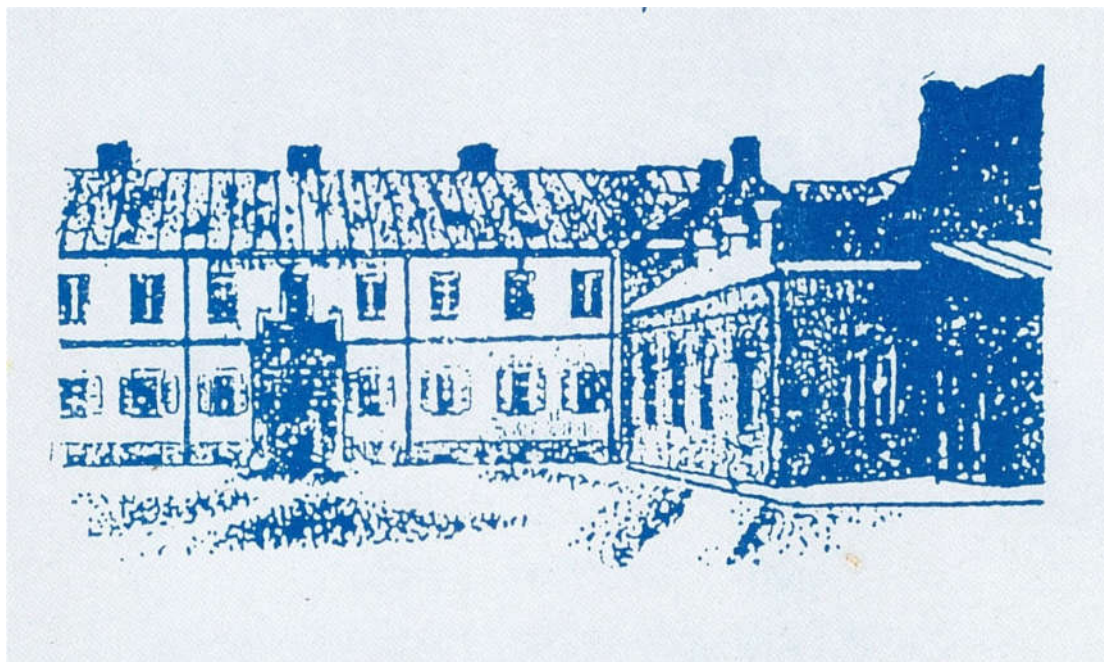
וכתב נכדו בספר "דור ישרים":

"אני זוכר איך שהייתי מהדר לאכול סעודת "מלווה מלכה" עם זקני זצ"ל במוצאי ש"ק, שהתחזקתי בזה בכל מאמצי כוחי, כי זו השעה הייתה בשעה מאוחרת בלילה, והצטרכתי לנדוד שינה מעיניי. וכשאירע לפעמים על ידי אונס שינה שנרדמתי קודם הסעודה, אז לא ניגש זקני זצ"ל לסעודה עד שהקיץ אותי בדיבוריו הרכים והנוחים המלאים אהבה וחיבה ונעימות כדרכו בקודש, באמרו אלי בזה הלשון: "קום, חיות של, לעבענס מיינס, שטיי אויף צו דער סעודת מלווה מלכה". ולקח אותי בידי הקדושה לחדרו, אשר שם הוכן הסעודה באור ובחדווה".

17 כא. כשהיה מנגן את הזמר "במוצאי יום מנוחה", כשהגיע לתיבות "נחה עמך כאב רחמן", היה חוזר אלו התיבות הרבה פעמים, ואומר "נחה עמך אב רחמן!" לא "כאב" רחמן בכ"ף הדמיון – אלא "אב רחמן" ממש.

וכשהגיע לתיבות "רווח ששון והנחה", שינה הלשון כדי שלא ישתמע כמו שאומר "אנחה" חלילה, והיה מדגיש ואומר במקום זאת "רווח ששון וצהלה".

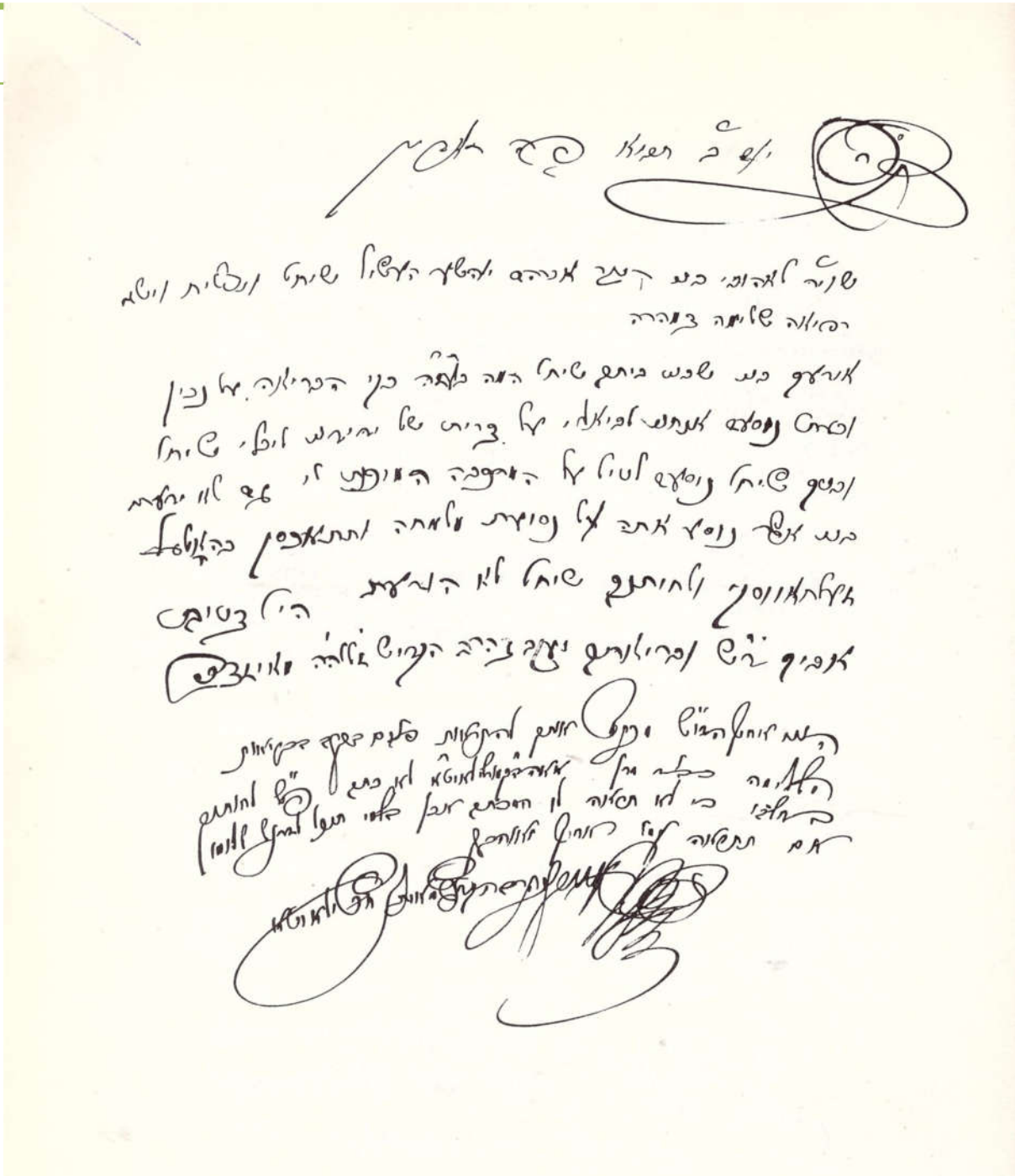
ס ל י ק

בשנת תרכ"ז במלאת י"ג שנה להנהגת רבנו בעל 'בית יעקב' זי"ע בעיירה 'איזביצא' על מקום אביו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, העתיק רבנו עיר מושבו והעתיק את חצר קדשו לעיר 'ראדזין' שם הוקם בית מדרשו וחצרו שעמד עד לשואה.

מני אז נקראו החסידים "חסידי ראדזין"

בתמונה בית המדרש והמבנים הנלווים אליו מלפני המלחמה

איגרת שלומים בכתב יד קדשו של גאון ישראל וקדושו אדמו"ר

מרן ה"בית יעקב" זצ"ל מאיזבצא, עם תוספת בכתב ידו קדשו של

אדמו"ר הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל

[מתוך ספה"ק "תפארת החנוכי" - בהוצאת הרה"צ רבי מרדכי יוסף ליינער זצ"ל, נ.י. תשל"ד]

א י ג ר ת ש ל ו מ י ם

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הקדוש "בית יעקב" זי"ע

לבנו הרה"צ רבי אברהם יהושע העשל זצ"ל

ב"ה יום ב' תבוא, פה ראדזין

שלום וכ"ט לאהובי בני היקר אברהם יהושע העשל שיחי' ויצליח וישיג
רפואה שלימה במהרה

אודיעך בני שבני ביתך שיחי' המה בקו הבריאה על נכון, וכעת
נוסעים אנחנו לביאלי על ברית של ידידנו לייבלי שיחי' [=קליגסברג],
ובניך שיחי' נוסעים לטייל על המרכבה המוכנת לי.

גם לא ידעתי בני, אשר נוסע אתה על נסיעת משמחה ותתאכסן
בהאטעל זעלחאווסקי, ולחותנך שיחי' לא הודעת.

היה בטוב,

אביך ד"ש ובריאתך,

יעקב בהרב הקדוש זללה"ה מאיזבצע

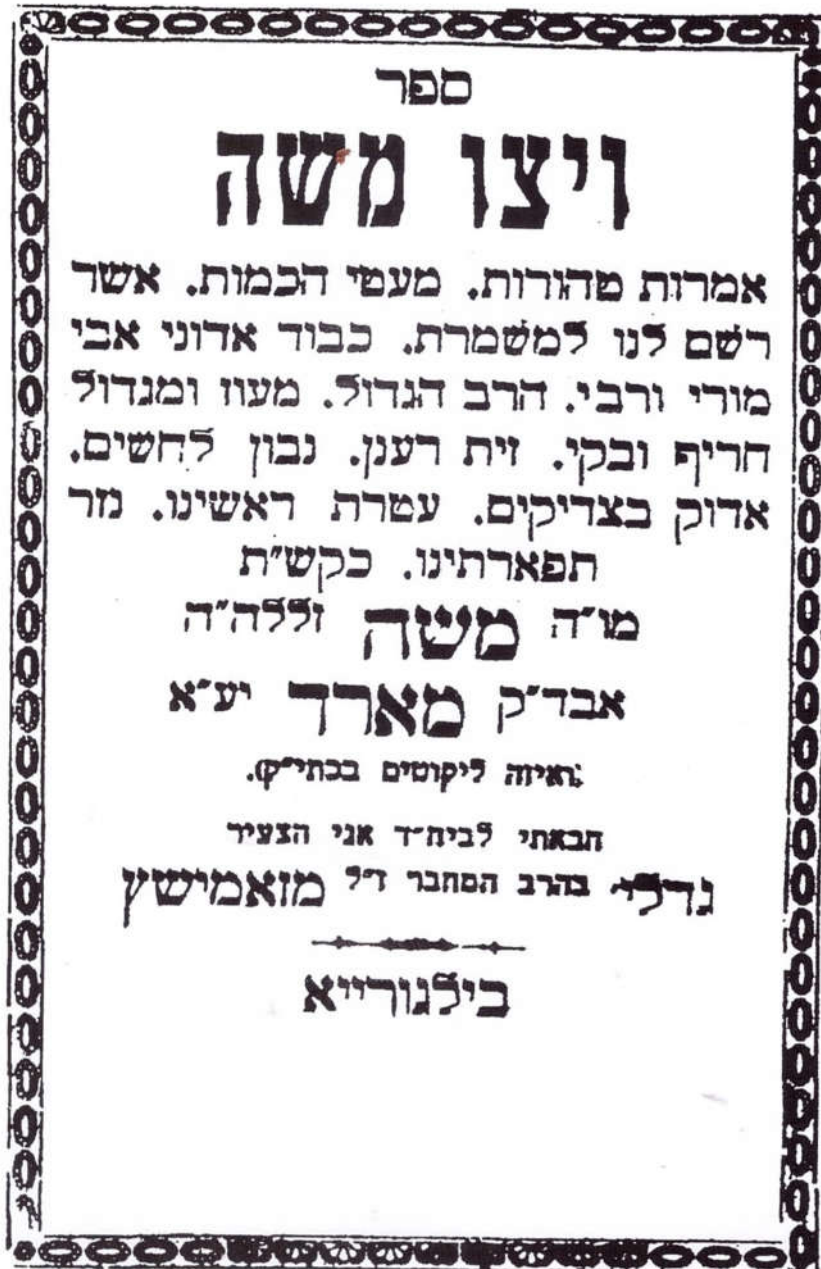
[נוסף למטה בכתב יד אחר]

הנני אחיך הדו"ש ... אותך להתראות פנים בקרב בבריאות השלימה.

כבוד מרן א"א הה"ק שילאיט"א לא כתב פ"ש לחותנך, בחשבו כי לא
תראה לו המכתב. אכן בשמי תוכל לדרוש שלומו אם תראה עמו.

אחיך ואוהבך,

גרשון חנוך העניך בהרב הקדוש מאיזבצא שילאיט"א

עמוד השער של הספר "ויצו משה" [בילגורי"א תרצ"ד]

מאת הגאון החסיד רבי משה גילרנטר זצ"ל

אבד"ק מארד

[מתלמידיו המובהקים של מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זצ"ל

ובנו מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל, זי"ע ועכ"ו]

"סדר הדרכה" לאברך חסיד איזביצא

שהסתופף בצל קודש מרן ה"בית יעקב" זי"ע

בשורות שלפנינו, מפרסמים אנו בזאת מסמך נדיר ומיוחד, שנכתב לפני כמאה וחמישים שנה בידי אחד מן החסידים הראשונים בבית מדרשה המהולל של "איזביצא", הלוא הוא הגאון החסיד הנודע רבי משה גילרנטר רבה של העיירה "מארד" במחוז שדליץ, שהסתופף בנעוריו בצל מרן הקדוש בעל ה"בית יעקב", הנודע בשערים בקרב חסידי בית איזביצא וראדזין כ"הרב ממארד" (מארדער רב).

הרב רבי משה גילרנטר, היה בזמנו מן היושבים ראשונה אצל כ"ק מרנן רבותינו הקדושים זי"ע, החל ממרן ה"בית יעקב", רבנו בעל "אורחות חיים", ועד לסוף ימיו אצל מרן בעל "תפארת יוסף" זצללה"ה מראדזין. רבי משה נודע לתהילה בקרב חסידי ראדזין כמחברו של ספר "תהילים" עם פירוש "הזוהר הקדוש", שזכה להסכמה נלהבת מרבנו הקדוש בעל "תפארת יוסף", אשר יצאו לו מוניטין בפולין ונדפס פעמים מספר.

*

הרב הגאון החסיד רבי משה גילרנטר זצ"ל, נולד בכפר קטן במחוז לובלין, בשנת תר"ה, לאביו החסיד רבי ישראל מנחם מנדל. מנעוריו היה מצטיין בלימודיו, ויעש חיל בלימוד התורה, עד שנלקח כחתן לבית חמיו הרב הגאון החסיד רבי אפרים פישל, רבה של העיר "רייוויץ" (אף היא במחוז לובלין), אשר נמנה בעצמו על החסידים הראשונים עוד מימי מרן רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע מאיזביצא.

לאחר נישואיו, ישב שנים מספר אצל חותנו הרב ואכל אצלו "מזונות" כפי הנהוג בימים ההם ("קעסט"), ובאותה תקופה קבע עמו חותנו הרב סדר לימוד בקביעות של גמרא ופוסקים בעומק העיון כדרכה של תורה. וכפי שמזכיר רבי משה בעצמו ברבות הימים "אזכור ימי הנעורים, היה לי אלוף נעורים מורי חותני זצ"ל, רב גדול בתורה, חריף עצום, וכל שעשועי נפשו כל ימיו היה רק בלימודו, והוא היה חפץ תמיד להשפיע עלי וללמדני בכל היכולת" (עכ"ל בספרו "ויצו משה").

מידי פעם בפעם, היה רבי משה כאברך צעיר, עורך "נסיעות" לאיזביצא בכדי להסתופף בצל הקודש של רבו הגאון הקדוש מרן ה"בית יעקב" זי"ע, וכפי שהוא מעיד על עצמו (בספר הנזכר):

"בפנימיות התורה זכיתי לראות ולעמוד אצל רבותי הקדושים נוחי נפש נבג"מ, זכותם יגן עלינו. עמדתי אצל באר מים חיים ערבים ומתוקים, נובעים מפה קדוש ה' רבנו ה"בית יעקב" וצללה"ה, אשר שמונה עשרה שנה נסעתי אליו. ואחר כך, כל ימי נשיאות בנו הממלא מקומו רבנו הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" וצללה"ה, אשר אין בפי מלה ולהם דומייה תהילה, כמפורסם לאלפים מישראל. ואני הייתי קצת מקורב אליהם, כדרך הצדיקים יחוס על דל ואביון, לקרב וללכות זיקים בלב בני הנעורים, כאשר יסופר להלן (א"ה), היא השיחה הנדפסת בזה) שיחה ארוכה שהיה לי עם רבנו ה"בית יעקב" זיכרונו לברכה בנעוריי..."

בשנת תרל"ג, בעת שנתקבל חותנו הג"ר אפרים פישל לרבנות העיר "זולודאבה", אז נתקבל לפי המלצתו חתנו הצעיר והמופלג רבי משה לשבת על כיסא הרבנות של קהילת "ריוויץ", על מקום חותנו. בעיירה זו ישב במשך כשש עשרה שנה, עד שבשנת תרמ"ט, עם פטירתו של הגאון רבי יהושע יוסף הכהן זצ"ל רבה של מארד בעל מחבר הספר הנודע "עזרת כוהנים" על מסכת מידות, מגדולי תלמידי איזביצא, נתקבל רבי משה גילרנטר למלא את מקומו ברבנות. שם יצא שמו לתהילה בתור "הרב ממארד", ושם ישב עד שנותיו האחרונות.

בשנת תרפ"ז, חלה הרב ממארד את חוליו האחרון, ונשמתו עלתה למרום בעיר שדליץ, לשם נסע לצורך רפואה, בליל רביעי פרשת בשלח, ביום ט' שבט, בגיל שמונים ושתים. ריב התפתח אז בין קהילת "שדליץ" שבה נפטר לבית עולמו, ובין קהילת "מארד", עיר רבנותו, מי יזכה במקום קבורתו של הרב, כאשר לבסוף, על פי פסק בית הדין שישב על כך "דין תורה", בא הרב לקבורה בעיר מארד, שבה ישב על כיסא הרבנות במשך קרוב לארבעים שנה עד ליומו האחרון.

"הרב ממארד" זכה לשם טוב, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובחסידות, ומהם מכהנים ברבנות. מלבד זאת יצא ממנו ספרו הנודע "תהלים" עם פירוש מלוקט מכל ספר "הזוהר הקדוש", אשר נתחבב על רבים ושלימים, ביניהם צדיקי ומאורי החסידות בימיו.

הגאון החסיד "הרב ממארד" נסע כאמור, עוד מימי נעוריו, לאיזביצא להסתופף במחיצת קדשו של מרן בעל "בית יעקב" זצ"ל. כאשר מתוך "נסיעתו הארוכה הראשונה אחרי הנישואין, שהיה דרכו לנסוע למשך כמה שבועות (!) כדרך האברכים בימים ההם" (כלשונו ז"ל), נשארו לפליטה בחסדי שמים דברי הדרכה בפנימיות החסידות, שנאמרו באוזניו בעת כניסתו ל"יחידות" אצל מרן הקדוש זצ"ל בשנת תרכ"ב, כשהדברים הקדושים שיצאו מפה קודש מרן זצ"ל, נחקקים על ידו בעט ברזל ועופרת עובר לאמירתם, ונכללו מאוחר יותר בתוך צוואתו אשר כתב הרב לבניו ויוצאי חלציו כחמישים שנה אחר כך, בשנת תרע"א. הדברים הללו פורסמו ויצאו לאור לאחר פטירת הרב ממארד זצ"ל, בתוך ספר צנום וקטן מאת הרב זצ"ל הנושא את השם "וידבר משה" – אשר נדפס על ידי בנו הרב ר' גדליה ז"ל, בבילגוריי בשנת תרצ"ד.

דיבורי קודש הללו, שנרשמו על ידי הרב בחרדת קודש של "חסידים הראשונים", הגם שנאמרו לשעתם ובזמנם לצורך יחיד הרב ממארד ז"ל, וכפי שנמסר בידי הרב הכותב "קיבל הוראה מאחד החסידים הראשונים דאז "שלא לגלות לפני האברכים אשר כגילי את אשר דברתי עם רבנו הקדוש בייחוד", מכל מקום אין ספק בדבר שהדברים כוחם יפה אף לדורות כל אחד ואחד לפי בחינתו, ובפרט לחסידים התמימים והישרים הצמאים לדבר ה', ולא כל שכן בעתותינו אלה אשר דבר ה' יקר עד מאד. אי לכך, אמרנו לפרסם הדברים מחדש, ויהיה בזאת לתת התעוררות בלבנו ולהורות את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, לטוב לנו כל הימים.

הדברים ניתנים בזאת כנתינתן וכלשונו המקורית של הרב המחבר אבד"ק מארד זצ"ל בספרו "ויצו משה", תוך שינויי לשון מזעריים לפי הצורך, על מנת שהדברים יהיו מובנים כראוי לבני זמננו.

וכך כותב הרה"ג רבי משה גילרנטר זצ"ל רבה של מורד, בקונטרס "ויצו משה":

"ומידי דברי, זכור אזכור לרשום, כי בימי עלומיי, כבן שש עשרה שנה, בשנת תרכ"ב, בעת "נסיעתי" לאיזביצא סמוך לפני ימי הפורים. וזאת הייתה נסיעתי הארוכה הראשונה אחרי הנישואין, שהיה דרכי לנסוע למשך כמה שבועות, כדרך האברכים בימים ההם.

"נכנסתי באמצע השבוע (אולי היה יום שלישי) עם פתקה ("קוויטל") למורי רבנו הקודש בעל "בית יעקב" זכר צדיק לברכה, ובקשתי ממורי רבנו הקדוש

שידבר עמי דברי "חסידות". שבשנים הראשונות שהנהיג רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" היה דרכו לשוחח ענייני חסידות עם האברכים ביחידות, אבל בתקופת נסיעתי כבר לא היה נהוג עניין זה. ואף על פי כן, לא השיב פניי ריקם ואמר שאין לו כעת פנאי לזה, תבוא אלי באיזה יום אחר. וכן היה, שאחר צאתי סגר הדלת כדרכו בקודש לפני התפילה.

"ואחר כך, ביום חמישי בשבוע, נכנסתי עוד הפעם, וכבר היה ידוע אז לרב הקדוש למה נכנסתי.

"וישב על כסאו אצל שולחנו הקטן שהיה עומד סמוך לפינה הדרומית מזרחית בין הזוויות, שהיה שם מקום קבוע לתפילתו, סמוך לפתח הפונה אל בית המדרש. ולפני התפילה היה דרכו לשבת שם ולקבל פני הנכנסים אליו עם "קוויטלעך".

"וכאשר התיישב אצל השולחן ולקח "הפתקה" מידי, והביט בפתקה, וכך היה מביט בה ושוהה במשך רגעים אחדים. ואז פתח הרב הקדוש ואמר: "השם יתברך ייתן לך חשק לדברי תורה!"

"ואז נכנס עמי בדברים והורה לי סדר ועניין הלימוד, וכה אמר לי בלשון קדשו:

"דע והבן, בכל מקום שתלמד בגמרא, הכול אינו פשוט כפשוטו, רק בכל דבר יש "פנימיות"!

"ונקט בלשונו דוגמה את משנת "שניים אוחזין בטלית", ואמר:

"הנה, העניין מדבר רק על דבר של "עולם הזה", ואנו אומרים "ודבריו חיים וקיימים לעד", והרי עניין הטלית אינו דבר הקיים לעד, שהאי הכול יתבטל! אלא על כן יש להבין, שהכול יש בו 'פנימיות'. ולכן, בכל מקום שתלמד, תחפוץ לדעת ולבוא אל הפנימיות של דברי תורה.

"ושלא ידמה בעיניך כי הדבר יעלה בידך בנקל תיכף ומיד, לא כן הדבר! אלא יש צורך לבלות ימים ושנים בלימוד התורה, עד אשר יעזור לך השי"ת לבוא אל הפנימיות של דברי תורה. וגם שתחפוץ להיות 'טוב' (ואמר בלשון אשכנז: "און מען וויל טאקע גוט זיין אויך"?).

"והנה, אם יעזור לך השם יתברך, שתשיג ותבין את הפנימיות שבדברי תורה, אז תשכיל לדעת כי גם זאת הפנימיות אינה רק בגדר 'לבוש' לדבר

תורה אלו, ויש 'פנימיות' עמוקה ופנימית יותר ויותר. וכל כמה שתגיע אל הפנימיות, תשיג יותר ויותר כי זה הוא 'לבוש' גרידא לפנימיות העמוקה עוד יותר.

והראה לי על החלון ואמר לי:

"הנה כדרך שאתה רואה כעת שזה "יום", הרי אם היה דבר זה כך באופן תמידי בלי שינוי, לא היה האדם משיג שקיים 'אור' יותר בהיר ומבהיק מזה. רק מחמת שיש 'לילה' ואחר כך יש אור 'יום', מזה יכולים להבין שכל זה הוא היום הוא בבחינת 'לילה' לעומת האור היותר גדול שיהיה מאיר לאדם אחר כך. וכך הוא הדבר ב"דברי תורה": כל כמה שהאדם משיג 'פנימיות' בדברי תורה, כך הוא משיג שכל זאת הוא רק בבחינת 'לבוש' ובאמת יש 'פנימית' יותר ויותר עמוקה!"

והייתה בי "ילדות" אז, ושאלתי את רבנו:

"הנה שומע אנכי 'דברי תורה' אשר רבנו אומר ב"שולחן של שבת", ולפעמים נדמה בעיני שאין העניין הזה 'שייך' אצלי כלל (והיינו, שאין לי מזה שום לימוד להנהגתי ולהדרכתני הנצרכת לי), האם גם בזה יש 'פנימיות'? – דהיינו, שאם האדם יכול להשיג 'פנימיות' גם ב"שניים או חזין בטלית", אם כן גם 'בדברי תורה' שמשמיע רבנו, אף שנדמה לי שאינם שייכים עבורי, אולם בדרך 'פנימית' שמא יש בהם שייכות גם אלי?"

ועל שאלתי זו שהה רבנו בשתיקה רגעים אחדים והבליע שפתו התחתונה בפיו, והיה מנענע בראשו ואמר בלשון קדשו:

"א וודאי, א וודאי, איז דא אין יעדער ווארט 'דברי תורה' א טיעפע כוונה, ביז רבי שמעון בר יוחאי!" (בתרגום: בוודאי ובוודאי, יש בכל 'דבר תורה' כוונה עמוקה עד לעומק של 'רבי שמעון בר יוחאי').

אחר כך מסר לי רבנו 'סדר הלימוד': "ללמוד בכל יום 'גמרא פשוט' (=גמרא 'בקיאות') עם רש"י, שניים או שלושה דפים, ואחר הלימוד, לחזור ולהתבונן ברהיטות הסוגיה שלמדתי (=במהלך של הסוגיה, ב'שקלא וטריא')."

וגם אמר, שנכון לקבוע לי כעין "סימנים" (=לזכור מהלך ותוכן הסוגיה). ואמר לי כך: "הלוא ידעת שנמצא בגמרא בהרבה מקומות "סימנים", והם 'סימני

הלכות' (=לזכור נושאי ההלכות שבגמרא). כן תעשה לעצמך 'סימן' במה מתחילה הגמרא אחר המשנה".

וכשסיפרתי לו שאני לומד עם חותני וכל לימודנו רק 'בעיון' בלי שום 'גמרא פשוט' ("בקיאות"), הזהיר אותי לבל אלך בדרך הזה. וכך אמר לי:

"מה לך להשגיח עליו (על חותני הרב), הלוא הוא איש מדוכא בצער תמיד, ולימודו שיעור בעיון ובחידושי תורה הוא למשיב נפשו ולשעשועו בכדי להפיג עוגמת נפשו! אבל אתה 'אברך' ('יונגערמאן'), לא תתנהג כן"!

"אבל בכל זאת הזהיר אותי מבלי לעזוב לימוד העיון בכל יום שעה או שתיים.

ועוד אמר לי:

"בל תאמר עניין 'חידוש' בלימוד אשר אמנם תדע שייטב בעיני השומע, אבל אתה בעצמך אין נהיר בעיניך הדבר, כזה אל תאמרהו כלל".

גם הזהיר אותי ללמוד מסכתא כלשהי עד שאדע אותה בעל פה. ואמר, שזה מועיל לאדם להיות בשמחה (בלשון אשכנז: "אין קוראזש").

אמר לי:

"תתבונן בהליכותיהם של 'החסידים'. (ובלשון אשכנז: "זאלסט קיקען אויף דעם עולם, ווארום יענער קיקט אויף דיר אויך"?).

אמר לי, שהחשק לדברי תורה מטהר כל ענייני התשוקות ומיני חשק של האדם. ואמר לי, כי "חשק" לדברי תורה מכונה בשם "מים", ומים מיטהרים כידוע ב"השקה". כן כל תשוקות האדם, מיטהרים על ידי החשק של דברי תורה.

ובירך אותי עוד הפעם, שהשם יתברך ייתן לך חשק לדברי תורה. (ואולי אמר לי עוד כמה דברים, לא אזכור יותר).

###

אחר כך יצאתי מן הקודש לבית המדרש בפנים קורנות. והיה שם הרב הישיש החסיד המפורסם, מחסידי פרשיסחא מלפנים, רבי שלמה גבריאלי ז"ל, ועמד

בבית המדרש וחיכה לי עד צאתי, כי אליו גיליתי תכלית כניסתי עתה לבית רבנו הקדוש, ואמר לי:

"תדע, כי הסתכלתי על השעון, והנה השתהית בקודש פנימה יותר מעשרים רגעים!"

ולקח אותי אל הצד, ושאלני כל מה שדיבר עמי רבינו הקדוש ז"ל, ואמר לי, כי לא אגלה זאת לפני האברכים אשר כגילי, את אשר דיברתי עם רבנו הקדוש בייחוד.

ואני זוכר, כי אחרי ישיבתי בעת "הנסיעה" הזאת (לרבנו) בערך ארבעה או ששה שבועות, ובמוצאי שבת קודש אשר נפטרתי לשלום לביתי ("גיזעגענען"), דיבר עמי רבנו עוד איזה דברים, ואחר שאחזתי בכפות המנעול (=ידיית הדלת) לצאת החוצה, קרא אותי בשמי ואמר לי: "תזכור ללמוד כאשר הוריתיך!" ע"כ

###

את הדברים חותם הכותב הרב ממארד זצ"ל, בדברי ויודוי אישי. וכך הוא כותב:

"חבל, חבל, שלא שמרתי אז פקודתו! (=בעניין שינון מסכת אחת בעל פה). גם אמרתי בלבבי: הנה, ללמוד "מסכתא" שאוכל לאומרה בעל פה, לזה צריך בילוי זמן, והיה קשה לי לבלות הזמן על זה ולהתבטל מלימודים אחרים, ואמרתי בלבבי: הנה זה תמיד בידי, בכל עת שאתפנה לזה כמה שבועות או חודשים, אוכל ללמוד מסכת ולשגרה בפי! אבל אני חשבתי כן, ולא קיימתי אז. ולאחר כמה שנים, רציתי [לעשות] כן, ולמדתי "מסכת ביצה" עם תוספות, אבל לא עלתה בידי, כי כבר אזל והלך "גירסה דינקותא" והשכחה מצויה".

עד כאן הדברים, דברי אלוקים חיים שנשמעו מפי רבנו הקדוש באוזניו של אחד מן האברכים החרפים, שנודע אחר כך בשמו הטוב כ"הרב ממארד" זצ"ל. והדברים מאירים ומאלפים, ופותחים בפנינו אשנב הצצה נדיר לעולמם הפנימי והרוחני של החסידים הראשונים בימי תקופת "איזביצא" בחיי מרן רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע, ומטעימים בפנינו מצוף נועם אמרות טהורות ומעניין "סדר ההדרכה" שיצא מפי קודש רבנו בעל ההילולא זצ"ל, זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל! אמן.

צ ר ו ר ע ו ב ד ו ת ו ה נ ה ג ו ת

מכ"ק מרן הקדוש בעל "בית יעקב" זצ"ל

א.

כאשר היה מגיע אי מי אל מרן ה"בית יעקב" בעת שעסק בסדר לימודו, והביע את מבוקשו מלפניו, היה לפעמים דרכו בקודש לפתור גורל האיש המבקש מתוך העניין שהיה עוסק בה בזו העת.

אם היה 'העסק' בעניין 'טוב', אזי היה מבטיח למבקש כי מבוקשו יעלה בידו על צד הטוב. ואם היה בעניין שאינו טוב, היה משיב לו בשפה רפה. ונתקיים בו ברבנו מאמר הז"ל על הלומד תורה לשמה, שנותנת לו עצה ותושייה.

ב.

לפעמים היה לוחש על שמן זית, ונותן למשוח על בשרם של חולים או מקשה ללדת. וראו בחוש כיצד היה שמן הזית מועיל לאנשים אף במקום שהרופאים החליטו שיש הכרח לנתח את החולה, ובקדושת צדיק גוזר והקב"ה מקיים נעשה הניתוח מיותר.

ג.

היה נותן סגולה לאיש שהיה מצפה לשידוך, שיאמר בסוף תפילת שמונה עשרה קודם אמירת "יהיו לרצון אמרי פי" [השני], את אלה הפסוקים: (משלי יח כב) "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה", (ושם יט, יד) "בית והון נחלת אבות, ומה' אשה משכלת". ואחר כך, יישא תפילה למצוא זיווג הגון.

ד.

הרה"ק בעל "בית יעקב" מאיזביצא היה פה מפיק מרגליות, ועד כדי כך, שחסידים אחרים 'התייראו' להיכנס אליו לשמוע את תורתו, 'שמא' יתהפכו לחסידי איזביצא.

[כ"ק מרן אדמו"ר רבי יצחק מאמשינוב-ארה"ב זצ"ל]

ה.

הרה"ק מאיזביצא שמע פעם איך שאמר איש אחד על עצמו: "הלוואי וועל איך שטארבען ווי א יוד" [=הלוואי שאמות כיהודי...]

העיר באוזניו רבנו הרה"ק "בית יעקב":

הלוא כזאת הייתה בקשתו של בלעם הרשע [במדבר כג, יז] "תמות נפשי מות ישרים, ותהיה אחריתי כמוהו" – "מען דארף לעבען ווי א יוד! נישט נאר שטארבען ווי א יוד" ... [=לא די למות כיהודי, אלא צריך בעיקר לחיות כיהודי].

[כנ"ל]

1.

חסיד כי בא לבית מדרשו, היה סוקרו במבטו הנוקב עד לחדרי נפשו החבויים ביותר. וסיפרו חסידי איזביצא:

פעם, אחרי שאדמו"ר "בית יעקב" עבר לראדזין, בא אל הרבי אחד מחסידיו, בנו של אחד מוותיקי החסידים, צעיר אשר בילדותו נכנס ובא לביתו של הרבי, ניגש ל"קבלת שלום", והנה פתאום שואלו האדמו"ר:

– "מי אתה?"

משיבו הצעיר:

– "מה פירוש, הלוא פלוני בן פלוני הנני..."

ממשיך הרבי:

– "מי? פלוני בן פלוני? ומהיכן אתה??

והאברך הצעיר נדהם, מוסיף וטוען:

– "הלוא פלוני בן פלוני בן פלוני הנני, ממקום כך וכך, כידוע לרבי..."

אז מפנה האדמו"ר ראשו לעבר העומדים סביבו ומפטיר:

– "האמינו לי, לא הכרתיו..."

תמהו החסידים, הכירו את האברך המדובר ולא ראו עליו שינוי כלשהו, חשבו שמא בדיחותא לפניהם, אף כי לא היו רגילים לכך. ברם, לא עברו ימים מרובים, והנה נודע כי "האברך הצעיר" החמיץ והיה לאיש אחר...

כל זאת הבחינו עיני הבדולח של הרבי, במבטו החטוף.

2.

הזדמן רבנו "בית יעקב" לעיר אחת והוצרך להתפלל תפילת שחרית במקום.

מנהגו של רבנו בטרם תפילת שחרית, היה מניח את טליתו כשהוא מקופל על כתפיו, מסתובב הלוך ושוב לאורך הבית אנה ואנה – ולאחר הניח תפילין והתפלל.

כך עשה רבנו גם במקום זה, והנה לפתע הריהו מודיע תוך כדי כך, שאינו יכול להתפלל בבית זה בשום פנים ואופן. משהו מפריע לו...

חיפשו מקורביו ופשפשו במבואות הבית, אולם לא מצאו דבר. אך מאחר ורבנו התעקש, נאלצו אפוא לחפש מקום אחר, ונסעו לבית שנמצא בשכונה אחרת בעיר.

החסידים כאמור לא נרגעו, התעקשו לחקור "מה היה שם באותו בית" שרבינו הודיע בהחלטיות על אי אפשרותו להתפלל שם. שאלו לבני המקום, והנה לתימהונם התברר, כי מקום זה שימש בעבר כמקום לא טהור...

בדומה לכך אירע אצל רבנו, בעת שהודמן פעם לאכסניה מסוימת, שם הוצע לו מקום לשינה ולמנוחה. והנה, אך נגע רבנו קלות במיטה, מיד קפץ בחזרה כנשוך נחש.. הבינו אף כאן החסידים, כי לבטח יש דברים בגו. ואכן, בירור קצר אצל בעלי המקום העלה, כי 'סיבות טובות' הביאו לכך שרבינו נסוג לאחוריו, ומיאן להשתמש ואף לנגוע במיטה זו...

מעשים כאלו, היו אצל רבנו בבחינת "מעשים שבכל יום" – עד שהחסידים במשך הזמן נוכחו עין בעין לראות, כי רבנו הקדוש מרגיש בחושיו הטהורים, מה שאין אדם מן השורה יכול להרגיש ולראות. "וראו.... כי שם ה' נקרא עליו!"

ח.

בא איש חסיד לפני רבנו, והגיש בפניו קובלנה כנגד אדם, שמסחרו היה בעסקי פיס [ל"אטעריי"]. לפי הנוהג, היה החוכר באופן קבוע ממציא ללקוח, תמורת תשלום, את כרטיס הפיס עם המספר הקבוע שלו, ואם המספר שלו היה עולה בגורל, היה הוא אמור להודיעו. כך נמשך הסדר זה עמו במשך השנים: הלקוח שלח כסף חודשי, ובתמורה היה החוכר ממציא לו בכל פעם את כרטיס "הלוטו" בעל המספר הקבוע.

עברו שנים, המספר לא עלה בגורל והאיש לא זכה בכלום. והנה לפתע אירע, כי החוכר "שכח" לשלוח לו את כרטיס הפיס, ודווקא בפעם הזאת, עלה "מספר" זה בגורל, אך דא עקא, שהכרטיס נשאר הפעם בידי המוכר, ללא שיוכל להוכיח דבר. ניסה החסיד לטעון כנגד המוכר, אולם הוא מצא את עצמו "מדבר אל הקיר", כשהמוכר עושה עצמו כמי שאינו יודע מה הוא סח...

בא אפוא החסיד לפני רבנו, ותינה את צערו ואת מצבו הדחוק, כי דווקא עתה, כאשר נזקק הוא ביותר למעות, אירע לו כאשר אירע...

השתתף רבנו בצערו של החסיד, אך דיבר על ליבו שלא יצטער יותר מידי, שכן לבטח הכול בידי שמים, ומאתו העליון לא תצא הרעות, חלילה.

וכך נענה רבנו ואמר לאותו חסיד:

"וכי מה הנך סבור? הלוא בידוע כי "על מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה" [ביתה], האם סבור אתה לומר אפוא, כי נגזר עליך אכן להתעשר בשנה זו, ומעשיו של אדם בלתי הגון זה הם שמנעו את העושר מלהגיע אליך? ברור כי אין הדבר כך, שכן אם היה זה נגזר בחלקך כן, כי אז איש לא יכול היה לקחתו ממך כלל וכלל! שכן מקרא מלא דיבר הכתוב [במדבר] "יברכך ה', וישמרך", ודרשו על כך חכמינו ז"ל: "יברכך ה'" – בממון, "וישמרך" – מן המזיקין! וכן אומר הכתוב [משלי ז'] "ברכת ה' היא תעשיר, ולא יוסיף עצב עמה". הברכה שאדם מקבלו משמים, נשמרת היא בידו מבלי יכולת למזיקים לקחתו הימנו כלל.

"אלא מאי?? – המשיך רבנו באוזניו של אותו חסיד – "קורה, שנגזר על אדם עני ואביון, כמוך למשל, כי יארע לך עוגמת נפש ותפסיד בשנה זו סכום כסף משמעותי. אולם איך יכולה גזירה זו לצאת אל הפועל, כאשר עני ואביון האיש, ואין בידו פרוטה לפורטה? מסובב השם יתברך אפוא כך, כי 'תרוויח' כביכול כסף בגורל הפיס, ואז יבוא 'מישהו אחר' אשר 'ייקח ממך את הזכייה'... נמצא לפי זה, כי למעשה לא הרווחת דבר, אולם גם לא הפסדת דבר ממה שנכון עבורך בראש השנה. ואדרבה, השי"ת היה שומר עליך, שההפסד הנגזר לא יגרע מאומה ממזונותיך שנקצבו לך"....

סבר וקיבל אותו חסיד את דברי רבנו, שנאמרו מלב טהור באמת ואמונה. ונפטר מלפני רבנו לשלום, עם לקח חשוב באמונה ובביטחון בהשם יתברך.

ט.

פעם עבר דרך עירו של רבנו "איזביצא" הרב הקדוש המפורסם רבי אהרן מקארלין בעל "בית אהרן". משהגיע לטבורה של עיר, לפתע נעמד הצדיק ואמר לחסידיו:

– "חש אני במקום זה, ב"אוזירא דארץ ישראל!"

בהמשך הדרך אף נוכח לראות כי העיר מוקפת בגבעות, נענה הצדיק:

– "ירושלים – הרים סביב לה!"

באותה שעה נעמדו סביבו כמה מתושביה הוותיקים של איזביצא, אלה העידו באוזניו כי כבר קדם לו הקדוש הידוע "החווה מלובלין", בהתבטאותו בנוגע לעיר איזביצא [= יש הטוענים, כי אבי ה"חווה", רבי אברהם אליעזר הלוי, דר וכיהן כרב באיזביצא].

נפגשו הצדיקים, ה"בית אהרן" מקרלין עם ה"בית יעקב" מאיזביצא, בידידות רבה. כשהצדיק מקרלין מפטיר אחר כך: "כל זמן שרבנו שוכן בעיר, קדושתה כירושלים!"

ואלה תולדות יעקב...

(נכתבו בידי הסופר הרה"ח רבי אהרן סורסקי הי"ו, ומופיעים כאן בשינויי עריכה קלים, עם השלמות מתוך ההקדמה לספר הקדוש "בית יעקב", ורישום יוצאי חלציו בקודש של רבנו הקדוש – חלקם בפרסום ראשון)

בשובה ונחת

אדמו"ר רבנו הקדוש רבי יעקב מאיזביצא זי"ע, נולד בשנת תקע"ח בעיר "טומשוב לובלסקי" הפולנית שבמחוז לובלין, לאביו הרב הקדוש רבנו מרדכי יוסף זצ"ל, בעודנו אברך צעיר המתאבק ומסתופף בצל רבו הרב הקדוש המפורסם רבנו שמחה בונם מפשיסחה.

מאז עמד על דעתו, הצטיין רבי יעקב במזגו הרך והנוח, במידות תרומיות, וביחס לבני אל הזולת. מחונן היה בצניעות טבעית, ואהב את השקט והשלווה. מרבית כספו פיזר לצדקה. משפחתו ובני ביתו חיו בעניות וסבלו חרפת רעב, אך הנער יענקל'ה, כפי שנקרא בחיבה, נשא את סבלו בדומיה ומעולם לא התמרמר. במקום אוכל גשמי, למד וקיבל תורה בשקידה מפי אביו המרומם, נתלווה אליו בנסיעות קדשו לפשיסחה, ומאוחר יותר לקוצק, שם התחבב על גדולי החבריה.

בגיל צעיר נשא לאשה את זוגתו מרת חנה, בתו של החסיד המרומם רבי דוד שטיין ע"ה מעיר טישוויץ – מן האריות שבחבורת חסידי פשיסחה, המכונה בפי החסידים על שם עירו "רבי דוד טישוויצר". מגדולי החסידים היה רבי דוד, למדן ובר דעת, ועליו מסופר כי לעיתים, משהגיע לפשיסחה אברך למדן שלא ידע "חסידות" מהי וחפץ להתקרב לחסידות – נשלח אותו אברך אל רבי דוד, למען יאיר את עיניו וישבר את אוזנו להבין חסידות זו, מה היא, ומה עניינה.

כאשר חלה רבי דוד את מחלתו האחרונה לעת זקנותו, היה זה לעת שכבר ניהל מחותנו הקדוש רבנו מרדכי יוסף זצ"ל את חצר קדשו ועדת מרעיתו באיזביצא. ביקש רבי דוד מאת בני ביתו, להובילו ממיטת חוליו אל בית מחותנו, רבנו הקדוש. בני ביתו מילאו את בקשתו: הובא ונכנס אל הדרו המיוחד של רבנו "מי השלוח", ששה עמו ביחידות זמן מה, אז נדברו והמתיקו סוד ביחידות. לאחר יצא, תיכף נשכב בחזרה על מיטת חוליו, והשיב את נשמתו ליוצרה.

(רבי דוד מטישוויץ ז"ל נעשה בשנים מאוחרות יותר מחותן עם חתנו רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זצ"ל, שכן נכדו, בן בתו מרת געלא הנשואה לחתנו

החסיד המופלג רבי אפרים פישל סוכטשכסקי מטישיוויץ – הוא רבי משה חיים סוכטשכסקי, נשא לאשה את מרת גיטל רוזה בתו של מרן ה"בית יעקב", ונעשה 'חתנא דבי נשיאה'.

סמוך על שולחן חותנו

במשך תקופה קצרה סמוך היה רבי יעקב אל שולחן חותנו (ושם נולד לו בנו הבכור, רבנו גרשון חנוך העניך זצ"ל, מי שעתיד היה להיות ממלא מקומו בקודש). בשנת ת"ר, משעבר אביו רבנו הקדוש רבי מרדכי יוסף מטומשוב לעיר איזביצא, שם פתח את שערי בית מדרשו והחל לנהל עדה מובחרת של חסידים ואנשי מעשה, עבר גם בנו רבי יעקב לשם. שוב לא זזה ידו מידו של אביו הקדוש, אשר האציל עליו הרבה מחכמתו, והכנים אותו אל פרד"ם הרזים.

רבי יעקב מופלג היה בכוח שתיקתו. מעולם לא התערב בחיכוכים ובסערות. מסביב יהום הסער, ואלו הוא בשלו, שקוע בתורה ובעבודה, ומהלך בארץ וראשו מגיע השמימה. כל המחלוקות שהתנחלו מסביב לחצר חסידית חדשה זו, אשר התפלגה בשעתה מחסידות קוצק והדבר גרם למורת רוח בין חסידים ובני החבורה, כל אלה לא עניינו אותו ולא תפסו כלל מקום בראשו, אלא התכנס כולו בתוך עצמו ועסק בעבודת שמים. משנתו סדורה ובהירה, סדר יומו קבוע בקפידה. פסיעותיו מדודות. הכול נעשה בשופי, בשובה ונחת. הניגוד בין הבן לבין מזגו התוסס של האב, בולט ביותר. אלה ואלה דברי אלוקים חיים הם.

ממלא מקום אביו בקודש

אולם ימי שלוותו לא ארכו. בשנת תרי"ד, ביום ז' טבת, הסתלק אביו הקדוש רבנו מרדכי יוסף מאיזביצא בסערה השמימה, ושם באיזביצא חלקת מחוקק ספון. העדה הקדושה התייתמה ממייסדה ומנהיגה. אף התלמידים, מקצתם התפזרו. חלק נכבד אבל לא גדול של החסידים, הסתפח אל תלמידו המובחר של בעל "מי השלוח", הרב הקדוש רבי יהודה לייבלי איגור זצ"ל, נכדו הגדול של גאון הדור ורבן ומאורן של כל בני הגולה, רבי עקיבא איגור זצ"ל, אשר פתח את שערי בית מדרשו בעיר לובלין. אולם מרבית חסידי איזביצא, דבקו ברבנו רבי יעקב, והכתירוהו לממלא-מקום.

חסידות איזביצא נכנסה מעתה לתקופה חדשה. התרבו הספסלים בבית מדרשה. חדלו המריבות הראשונות, אשר העכירו לעיתים את אוירת הקודש ששררה בבית

מדרשה. נקבעו סדרים קבועים. חסידות איזביצא הגיעה לימי שלווה ומנוחה, מבחינת יחסיה אל זרמים אחרים בחסידות, ובייחוד עם חסידות קוצק ובנותיה, אשר עמדו מלפנים בעין הסערה. בעוד הרבי עצמו, שוקד כולו על טיפוח הפנימיות העידית של אסכולה קדושה זו.

מפרש החפידות

האדמו"ר החדש רבי יעקב, הציב לעצמו מטרה קדושה ומיוחדת, להרחיב את יריעות השיטה הרעיונית והעיונית של אביו הקדוש, לבאר את דברי קדשו במשנה בהירות ובסגנון נוח, מאופק, ומתיישב על הלב, על מנת שהדברים שנמסרו תחילה בסופה ובסערה, בקולות וברקים של הר סיני, יהיו הם שווים לכל נפש. כשם שסגנונו בקודש של אביו הקדוש רבנו מרדכי יוסף זצ"ל בספרו הנודע "מי השלוח", מצטיין בשנינות, ובביטויים חדים ומסעירים לב, בתסיסה רעיונית ועיונית – כך לעומת זאת מורגש בתורתו של האדמו"ר רבי יעקב, מזגו הרגוע, השלום השופע בניהותא כפלג מים זכים וצלולים, משיבי לב ומרעננים מחשבת.

ספרו הגדול והקדוש הינו "בית יעקב" על התורה, אשר נרשם והועלה על הכתב בפקודת קדשו על ידי בנו וממלא מקומו בקודש, האדמו"ר המפורסם רבנו גרשון חנוך העניך זצ"ל, הידוע כבעל "אורחות חיים". הספר "בית יעקב", אשר נחשב אצל חסידים מעין "שיר השירים" של חסידות איזביצא-ראדזין, קנה את מקומו בכותל המזרח של ספרי הקודש מבית היוצר של חסידות פשיסחה שבפולין, ויודעי תורה ולמדנים ומעמיקים שבכל החוגים והשכבות, קבעו את עיונם ולימודם בו.

בספר זה, כמו בשאר חיבוריו שיצאו לאור עולם ("ספר הזמנים" על חג הפסח והגדה של פסח, ועל חג השבועות, וחלק גדול אשר נשאר בכתובים) – מוצא כל אחד ואחד את עצמו לפי כוח תפיסתו והשגותיו. איש ואיש, בהתאם לתבונתו וכישרונותיו, עשוי למצוא בין גוויליו מזון וצידה להשביע את נפשו: עצות והדרכה "לדעת מה ה' אלוקיך שואל מעמך", ומהי חובתו בעולמו. ביד עדינה ומלאה רוך, כאשר יישא האומן את היונק, מוליך האדמו"ר רבנו יעקב את הקורא מן הקל אל הכבד, ומכניסו לפני ולפנים של מסתרי הנפש.

בראש הספר "בית יעקב" על חומש בראשית, אשר יצא לראשונה בידי בנו הגדול והמפורסם וממלא מקומו בקודש, רבנו גרשון חנוך העניך מראדזין, בווארשה בשנת תר"ן, כתב בנו האדמו"ר רבנו גרשון חנוך העניך זצ"ל "הקדמה" ו"פתיחה" גדולה ומקיפה, שבהן הוא מתאר ומצייר שלב אחר שלב את עיצובה הפנימית של

המחשבה החסידית, כפי שהשתלשלו והלכו במהלך התקופות, למן רבותינו התנאים והאמוראים חכמינו ז"ל, עבור דרך תקופות הגאונים והראשונים ז"ל כמלאכים – ועד להשתלשלות והתגלות קדוש ה' רבנו האר"י ז"ל וגוריו המקובלים, המשך בהופעתו והתגלותו בקודש של רבנו קדוש ה' הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל ותלמידיו ותלמידי תלמידיו לדורותיהם.

וכך הולכת מסורת הקודש וסדר הקבלה וממשיכה עד שהיא מגיעה אל ימי רבותינו הקדושים מפשיסחה, והמשכה שבאיזביצא. מבוא מקיף זה, מהווה תעודת קודש מקורית ביותר, המיוסדת על עיונים עמוקים בנבכי הפילוסופיה הקדומה וחכמת הקבלה לענפיה, והכול בכדי לבאר באר היטב את הרקע ואת עיקרי החידושים, אשר חידשה תורת החסידות בעולמה של היהדות.

מאריך ברוחו

בסבלנות ללא קץ וגבול, פעל ונשא רבנו האדמו"ר רבי יעקב כמנהיג העדה הקדושה. כמשפיע ומורה לאלפי חסידים, צעירים וקשישים, לומדים ובעלי בתים, חריפי מוח ובינוניים. התעניין בנושאים חובקי זרועות-עולם, ועם זאת מעולם לא הזניח "פכים קטנים". שמר על הסדר ועל הזמן, אבל לא הקפיד בשעה שבני אדם וחסידים הטרידוהו מלימודו ומעבודתו בקודש. בכל עת וזמן, מצא עצמו מוכן להקשיב ולשמוע כל משאלה אשר בפי הזול, לתומכו ולמעדו ולהעמידו בקרן אורה.

ב"ספר איזביצא" שחיבר הרה"ח ר' יהודה לייב לויז ע"ה מסופר בקשר ליחסו המתון והסבלני של האדמו"ר, כי כאשר הבחין פעם באחד מנכדיו הפעוטים שפחד לצאת בלילה אל הרחוב, התפנה מעיסוקי שמים שלו ולקח את הילד בלילה לטייל ברחוב. טייל עמו לאט לאט, ולא התעייף מלהסביר לפעוט פעם אחרי פעם, שאין לו לפחד באר הוא אדם, היום אינו שומר עליו והלילה אינו אויבו, הסכנות האורבות לאדם אינן צמודות ללוח זריחת השמש או הלכנה.

על חבורת איזביצא בעיר 'ביאלה-פודלסק' נמנה חסיד ידוע בשמו, ר' גודל. חסיד ותיק ולמדן מובהק, אשר פרש מקוצק והלך אחר רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" לאיזביצא, שם דבק ברבו הגדול ללא קץ ושיור. בין חריפי החסידים היה מקומו. עיסוקו הקבוע – מלמד לילדים, ללימוד "גמרא ותוספות".

כאשר הזקין ר' גודל ובא בימים, שוב לא עמדה לו עוד סבלנותו כלפי תלמידיו הזאטוטים והשובבים, והרבה להקפיד עליהם. ציווה אפוא האדמו"ר רבנו יעקב

לחסידיו שבביאלא, שידאגו המה לסדר לר' גודל איזה שהוא "מעמד" במסחר, שיוכל לנטוש את עיסוקו כ"מלמד" ולהתפרנס ממסחר.

מילאו אפוא החסידים אחרי פקודת רבם הקדוש, והקימו לו חנות זעירה לצורכי האיכרים הכפריים מהסביבה, אשר באו אל העיר לקניית צורכיהם. לא סבל ר' גודל החסיד הקשיש את האיכרים ואת ה"מסחר", שכלל לא היה רגיל בו, בא והתלונן בפני רבו הקדוש על ה"חילופין" בעיסוקו, שלא היו לפי רוחו.

נכנס לרבנו האדמו"ר, ואמר: "מסחר זה זר הינו לרוחי, האיכרים מרבים להטריד אותי בהיסוסיהם ובפטפוטיהם, ודרושה להם מצדי סבלנות מרובה, שכן אחרת בורחים הם לחנויות אחרות. ומבלנות זו, בגילי המופלג, מאין אקח אותה"?...

השיב לו אדמו"ר רבנו יעקב:

"לו היו הילדים אשר לימדת, יכולים לאלץ אותך ל"סבלנות", כמו האיכרים הכפריים הגסים הללו, כי אז לא הייתי מצווה שיעבירו אותך מ"מלמדות" זו...!

אהבת ישראל וסבלנות

אהבת ישראל, המלה על כל אדם, סבלנות לאין קץ של רבנו אדמו"ר רבי יעקב מאיזביצא, באו לידי ביטוי בגישתו לכל אדם, ואפילו לילד. תמיד שימשה הבהירות והישרות בסיס לכל שיחו ושיגו. הפלפול החריף, שהיה נחלת הלומדים בפולין המרכזית, היה זר לרוחו – אם בלימודו, ואם ביחס לכל בעיה ושאלה שבהם עסק וטיפל.

סבלנותו הרבה הייתה מלווה באמונה בכל נפש ישראל ובעתידו. "שלא יודח ממנו נידח, הובטח לנו על ידי הקב"ה בתורה", אמר האדמו"ר רבי יעקב. "והיכן? הרי שציוותה התורה לכהן "ופשט את בגדיו, ולבש בגדים אחרים, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור" – דשן שהוצא אל מחוץ למחנה, אל מקום טהור דווקא, ולמה? אמור מעתה, שהתורה הקדושה רומזת לנו, כי גם פסולת של בני ישראל לא תלך לאיבוד הלילה. גם לה יש תקווה לחזור למקור מחצבתה"...

בוחו הגדול בנגלה ובנפטר, ובהרבצת תורה לתלמידים במקצועות התורה

כך העיד על אביו הקדוש רבנו יעקב זצ"ל, בנו הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל, בהקדמתו לספר "בית יעקב" על התורה והמועדים (המכונה בפי החסידים "בית יעקב הכולל"), אשר הוציא לאור בעיר לובלין בשנת תרס"ו:

"תיבה בבוא שמשו של אדוני אבי זקני מורנו ורבנו זללה"ה (ה"מי השלוח"), זרחה שמשו של אדוני אבי מורנו ורבנו הרב הגאון הקדוש זללה"ה.

"הוא הוסיף לבאר את דברי התורה הזאת, ואיזן וחקר ותיקן מטעמים הרבה, אשר נוכל לומר עליו בצדק, כי הוא ז"ל היה הראשון במעלתו זאת, אשר היה ביכולתו לפרש את מאמר ה"זוהר הקדוש" היותר עמוק. כי הורידו מגרם המעלות, עד שכל תפיסת האדם, וילבישהו מחלצות ומעטה אורה, ויגלה סודות הכמוסים בו כפי כוח המקבלים, ויבינהו בלשון צה נקי וקל, למען תת מושג נכון גם לתלמידיו הבינוניים הבאים לשמוע תורתו, ולהבינם דברי ה"זוהר הקדוש" וכתבי האר"י ז"ל באופן קל מאד. ובנעימות לשונו סידר תלמודו על פסוקי התורה, דבר דבור על אופניו...

וכך כותב בנו הגדול של רבנו אדמו"ר, הוא ממלא מקומו בקודש אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו גרשון הנודע העניך מראדזין זצ"ל, בדברי ההקדמה לספר אביו רבנו הקדוש "בית יעקב" על ספר בראשית. וזה לשון קדשו:

"ואין צדיק נפטר מן העולם, עד שמניח צדיק ביוצא בו... וכל תלמידי אדוני אבי זקני מורי ורבי זללה"ה שנפשם הפצה בתורת אמת, למדו אצל אאמו"ר זללה"ה.

"הוא הרחיב את השער הגדול אשר פתח אדוני אבי זקני מורי ורבי זללה"ה (בעל "מי השלוח"), והרחיבו כפתחו של היכל וכפתחו של אולם.

"הוא היה גבר חכם בעוז, חד השכל בעומק ההלכה, ובקי בש"ס בבלי וירושלמי, ומדרש וספרא וספרי, וכתבי האר"י ז"ל היו פתוחים לפניו, ופירש אותם בפירוש מספיק וברור, עד שפתחם לפני כל באי עריהם ללמוד.

"חדות שכלו בהלכה היה בעומק נפלא ובישרות עצום, ובכל הלכה והלכה גילה עומק ההלכה ו"צורתא דשמעתתא" על ברור. ואוכל להעיד באמונה, כי בכל מקום אשר לא נמצא פירוש מספיק לבירור "צורתא דשמעתתא", [אף על פי כן] בשאלו אותו לא גמגם בלשונו אפילו רגע, ורק תיבה ומיד הראה מקומו בש"ס בבלי או בירושלמי ובספרא ובספרי, ולא ראיתי שכל ישר כמוהו להבין בעומק צורתא דשמעתתא כמוהו.

"והרבה עניינים הינם בכתובים אצלנו על כמה עניינים וסוגיות, אך לא נכתב אפילו אחד מן אלה מחידושיו, והרבה עניינים מחידושיו נכללים

בחידושינו... ונעשה כמעייין המתגבר, ובכל יום הוסיף חכמה ודעת, הן
 בנגלה והן בנסתר על דרך האמת, כאשר כל רואיו ידעו וראו... ובדברי
 תורה על דרך האמת, הרחיב בביאור רחב ובפירוש מספיק לבאר כל סתום
 ולפתוח כל עמוק, ועשה דרך כבושה לפני כל דורש תורה על דרך האמת...
 "והנה בכתובים אתנו הרבה כתבים על כל התורה, שמהם ייצאו ספרים
 שלמים. טעמי המצוות, כמעט על כל המצוות בשורשם. ו"סדר תפלה" על
 כל סדר התפלה. ומחזור השנה על כל המועדים ושבת וראשי חודשים,
 ותעניתים וכל ימי מועדי ניסים ומאורעות, ו"ערך הכינויים" ממקראות
 ודברי חז"ל ו"זוהר הקדוש" ו"תיקונים". וכתבי האר"י ז"ל, עין ופרי וענפים.
 חיים הם למוצאייהם, ונתבארו בהם די לכל באי שעריהם" (עד כאן - מלשון
 קדשו של רבנו "אורחות חיים" זללה"ה בהקדמה ל"בית יעקב").

תמצית של שיטה

רבנו האדמו"ר בעל "בית יעקב", כאמור, לא כתב בעצמו את חידושי תורתו. את
 המשימה הגדולה הזו הטיל על בנו הגדול וממלא מקומו, בעל "אורחות חיים".
 רק רישומים בודדים, גרגירי מחשבה, השאיר רבנו אחריו בכתב ידו הקדושה. ואכן,
 כדאי לצטט כמה סעיפים מתוך דברי קדשו, אשר נמצאו אחריו בכתובים:

(א) מיום שנולד האדם, הקב"ה צופה ללבו ומלקט כוונותיו לשם שמים.
 ומכיוון שמוצא שלוש כוונות טובות, אומר: "כאן אני דר, ואני נותן
 משכני בתוכו.

(ב) אם אדם הולך בשוק, ועוצם עינו מראות ברע ומעביר עינו מראות
 שווא וממה שאין נייחא להשם יתברך בו, אז אומר עליו הקב"ה
 "ישראל אשר בכך אתפאר".

(ג) "הכן בחוץ מלאכתך, ועתדה בשדה לך, אחר ובנית ביתך" (משלי, כד -
 כז). ודרשינן במסכת סוטה (דף מ"ד) "הכן בחוץ מלאכתך" - זה גמרא.
 העניין בזה הוא, כי כל אחד מישראל, צריך לברור לו מצוות עשה ולא
 תעשה אחת, להיות מורגל בהם מאד כדאיתא בגמרא (שבת ק"ח)
 "אביך, במאי הוה זהיר טפי"?

וכאשר ידוע ש"היהודי הקדוש ז"ל מפשיסחא, בירר לו מצוות עשה של
 צדקה, ומצוות לא תעשה של 'לא תנאף'. ועניין מצוות עשה של לא

תנאף' מן התורה, משמע בפירוש רש"י ז"ל.. ובמשנה החמירו יותר "אל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו" וכו'. ובגמרא החמירו יותר, במעשה דרבי יוסי הגלילי ששאל 'באיזה דרך נלך ללוד' במסכת עירובין (כד.), ומקפדינן אפילו על אות אחת [יתירה].

וזה הפירוש "הכן בחוץ מלאכתך" – זה גדרים של תורה. ואחר כך צריך לגדור עצמו בגדרי התנאים, זה נקרא 'שדה', שמוקף מעט. ואחר כך "ובנית ביתך" – זו גמרא, היינו גדרי האמוראים. [=א"ה: השווה 'מי השלוח' על משלי, כד]

"והחוט המשולש – לא במהרה יינתק".

(=עד כאן נמצא)

המעבר מעיר "איזביצא" – לעיר "ראדזין"

בשנת תרכ"ז בערך, לאחר שלוש עשרה שנה להנהגתו בעיר איזביצא, עקר רבנו הקדוש מאיזביצא לראדזין, שם השתרשה מחדש חצר הקודש, ומני אז החלו החסידים להיקרא "חסידים ראדזין", למרות כי השושלת הקדושה הינה המשכיות רצופה ובלתי פוסקת, הן בחסידות והן בתורת החסידות, של "איזביצא-ראדזין".

כך ניהל אדמו"ר רבנו יעקב זצ"ל את עדת הקודש בשובה ונחת, והרחיב גבולו בתלמידים וחסידים, מעמיקים ולומדים לפי דרך הקודש, במשך כ"ד שנים.

החל ביום ל"ג בעומר בשנת תרל"ה, עלה על משכב חוליו. למעשה, מראשית שנה זו כבר נשמעו מפי קדשו רמזים שונים, גלויים ונסתרים, על הכנתו לעלות לישיבה של מעלה.

במהלך חודש מנחם אב, החמיר מצבו של רבנו. הרופאים יעצו לו כי ייסע לעיר "דרוזגניק" שבליטא, על אם הדרך שבין הערים גרודנה לוויילנה, שם מצויים מעיינות מרפא מפורסמים, ובית החלמה תחת השגחה רפואית. ואכן כך עשה רבנו. בטרם נסע לשם, נטל עמו שערות זקנו בתוך קופסת כסף מיוחדת, שכן מדרך קדשו היה לשמור במיוחד כל שיערה אשר נשרה מדיוקן קדשו.

בהגיעו לעיר דרוזגניק החמיר מצבו, וביום חמשה עשר באב, ביום "תבר מגל" (בלשון הגמרא במסכת תענית כט:): עלתה נשמתו של רבנו הקדוש בסערה השמימה.

מכיוון שהדרך לעיר ראדזין רחוקה הייתה עד מאד, ואמצעי תחבורה לא היו מצויים אז כמו היום כמובן. ואלו בעיר "דרוזגניק" באותה עת טרם הייתה קיימת

בית קברות יהודי, והנפטרים הובלו בעגלה ליישוב רוטניצה הסמוך – נאלצו אפוא לקבור את רבנו הקדוש בעיירה הסמוכה "רוטניצה", שם התקיימה קהילה יהודית קטנה לפי נוסח אנשי ליטא. ושם ברוטניצה חלקת מחוקק ספון עד כי יבוא שילה.

מראה שטח בית החיים הישן בעיירה "רוטניצה" (המצויה במדינת ליטא, סמוך לגבול עם בלרוס) רוב המצבות של בית החיים נעקרו בשנות המלחמה ולאחריה

["רוטניצה" מחוברת כיום לעיר המרפא "דרוזגניק" שבמחוז גרודנה, דרומית מערבית לוויילנא]

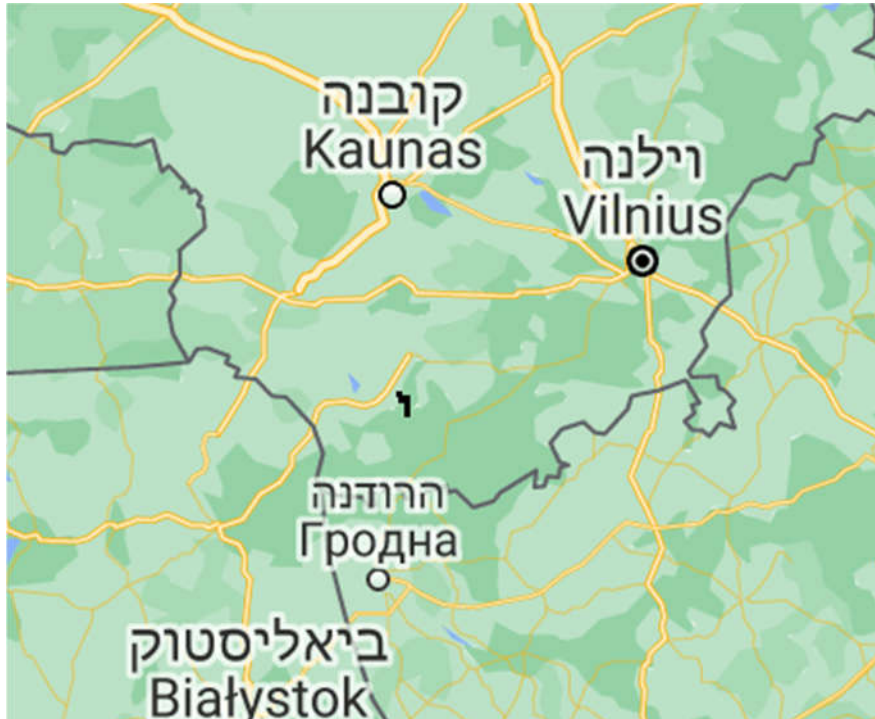
התמונה צולמה לפני מספר שנים, ונתקבלה במערכת. לא ידוע כיום על המיקום המדויק מלפנים של "אהל" מרן בעל ה"בית יעקב" זי"ע

הרי"ל לוינ ז"ל בספרו "ספר איזביצא", מעיד וכותב כך:

"על קברו של אדמו"ר ה"בית יעקב" זצ"ל הקים בנו הגדול מרן בעל "אורחות חיים" מראדזין "אהל", לשם היה מגיע מידי שנה לקראת יומא דהלולא, ומסתגר בפנים למשך שעות ארוכות.

והוא מוסיף:

"כשבקרתי ברוטניצה בשנת תרצ"ו, מצאתי שם ש"ס וספרים אחרים שמרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע נתן במתנה לבית המדרש במקום" [שם, עמ' 63]

מפת אזור גרודנה על רקע מדינת ליטא
במקום המסומן באות ו (באמצע) זהו האזור המשוער
לעיירה 'דרווגניק' אשר 'רטניצה' מהווה כיום שכונה בתוכה

ז ר ע ק ו ד ש

שלושה זיווגים היה לו לרבנו הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע:
הרבנית בזיווג ראשון, הייתה כאמור, מרת חוה ע"ה בת החסיד רבי דוד
מטישיוויץ.

מזיווגו זה – נולדו לרבנו הקדוש "בית יעקב" שני בנים, ושני בנות, כדלהלן:
(א) בנו הגדול וממלא מקומו בקודש של רבנו הקדוש, היה רבנו הגאון הקדוש
המפורסם אדמו"ר רבי גרשון הנוך העניך זללה"ה מראדזין, בעל "סדרי
טהרות" ו"אורחות חיים", ומחדש מצוות התכלת בציצית. רבנו הגדול
בעל "אורחות חיים" נפטר ביום ד' בטבת שנת תרנ"א, ומנוחתו כבוד
בראדזין. [בית העלמין נחרב לדאבוננו הרב ועל שטחה הוקמו בנייני מגורים]

(ב) בנו השני של רבנו הקדוש, היה הרב הקדוש רבי אברהם יהושע העשל זללה"ה. לאחר פטירתו והסתלקותו לגנוי מרומים של אביו רבנו הקדוש זללה"ה, נכנע והסתופף בצל אחיו הגדול רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זללה"ה בראדזין, ולאחר פטירתו של אחיו רבנו זצ"ל, עקר לעיר העלמא, ושם הקים לו את בית מדרשו. בצלו הסתופפו בעיקר יהודים מתושבי עירו חלם, ביניהם כאלו אשר נסעו לראדזין ונחשבו לחסידי ראדזין. הרב הקדוש רבי העשיל זללה"ה נפטר ונסתלק לבית עולמו ביום כ"ז בשבט שנת תר"ף, ומנוחתו כבוד בעיר חלם. מדברי תורתו הדפים בנו החסיד רבי חנינא דוד ליינער ז"ל מעיר טומשוב-מזובייצק הקונטרס בשם "ליקוטי דברי תורה", אשר הופיע ויצא לאור בסוף הספר "בית יעקב" על ספר ויקרא שהוציא לאור רבי חנינא דוד ז"ל הנ"ל (לובלין תרצ"ז).

(ג) חתנו הרב החסיד המפורסם רבי עקיבא טננבוים ז"ל מעיר מורד (אזור לובלין), נושא בתו מרת חיה שיינדל ע"ה, אשר היה גדול בתורה ובחסד והתייחס כננין ונכד לגאון הדור רבנו עקיבא איגר זצ"ל, שעל שמו הוא נקרא. הוא היה בנו של החסיד המפורסם רבי נתן נטע טננבוים ז"ל ממורד, מחסידי איזביצא המובהקים. רבי עקיבא טננבוים ממורד נפטר לבית עולמו בשנת תרע"ו [ביום ט"ז כסלו], בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה, בעיר "שדליץ" ושם מנוחתו כבוד.

(ד) חתנו הרב הצדיק רבי משה חיים סוכטשבסקי זצ"ל [נושא בתו גיטל רויזה] בנו של החסיד המפורסם רבי אפרים פישל סוכטשבסקי זצ"ל מעיר רייזויץ, ונכד (מצד אמו) של החסיד הנודע רבי דוד מטישיוויץ (חותנו של רבנו הקדוש), כנזכר לעיל.

רבי משה חיים סוכטשבסקי נשא בזיווגו הראשון את מרת גיטל רויזה ע"ה בת רבנו הקדוש זללה"ה, ולאחר שזוגתו זו נפטרה בצעירותה על פני אביה רבנו הקדוש (בשנת תרל"ה), נשא אישה שניה (ולאחריה נישא בשלישית), כאשר מזיווגיו המאוחרים נוספו לו צאצאים שלא התייחסו לנכדי 'איזביצא'.

עם פטירת דודו הרב הקדוש רבי שמואל דב אשר זללה"ה, בנו הצעיר של רבנו הקדוש בעל "מי השלוח", ואחיו הצעיר של רבנו הקדוש בעל "בית יעקב", אשר כיהן כאדמו"ר בעיר "ביסקיביץ" (פלך לובלין), מחבר הספר "נאות דשא" [נפטר אחרון של פסח תרס"ה], מילא אחיינו רבי משה חיים את מקומו כאדמו"ר בעיר ביסקיביץ. כמו כן שימש באדמו"רות בעיר "רייוויץ", ונודע כ"הרבי מרייוויץ", אם כי חסידיו בעיקר מקומיים בלבד. בשנות חייו

המאזרחות, עקר רבי משה חיים לעיר חלב, שם נפטר בגיל של למעלה משמונים שנה בשנת תרפ"ו, ושם מנוחתו כבוד.

*

לאחר פטירתה של הרבנית מזיווג ראשון מרת חוה ע"ה, אשר נפטרה בקוצר ימים ושנים בשנת תרי"ד (בשנת פטירתו של אביו רבנו הקדוש בעל "מי השלוח", וכאמור), נשא רבנו "בית יעקב" בזיווגו השני את הרבנית מרת מרים לבית אברמזון, ממשפחת סוחרים וחסידים גבירים ונכבדים, וממנה נולדה לרבנו זי"ע בת אחת בלבד – היא מרת חנה זיסלה ע"ה, אשר נישאה לבעלה:

(ה) חתנו הרב הגביר החסיד הנכבד, עוסק בצורכי ציבור מראשי קהל עדת וורשה הגדולה וגזבר מוסד ה"מתכתא" שבעיר, רבי שלמה קלעפפיש ז"ל, אשר זכה למצוא ולהזייל מכיסו וממונו להוצאת הספר הקדוש "בית יעקב" על התורה והמועדים (המכונה בפי חסידים "בית יעקב הכולל"), הנדפס בלובלין תרס"ו.

זוגתו בת רבנו מרת חנה זיסלה ע"ה נפטרה בעיר מגוריה וורשה ביום ב' טבת תרפ"א, ושם הובאה למנוחות [מצבתה סמוכה לאהל ראדזין], ואלו בעלה החסיד רבי שלמה ז"ל ביקר (או עלה בגפו) בארץ הקודש, ונפטר בעיר טבריה ביום ד' אדר א' תרפ"ז, ושם הובא למנוחות בבית העלמין החסידי הישן שבשיפולי עיר טבריה [מקום הקבורה אינו ידוע כיום].

רבנו הקדוש לא האריך ימים עם זיווגו השני, ולאחריה נשא לאשה את זיווגו השלישי הרבנית מרת יוטא ע"ה, בת הגאון רבי צבי הירש קצנלנבוגן זצ"ל רבה של העיירה "פלאוויטיטש" שליד העיר "ביאלא", מגזע הייחוס של השר הידוע רבי שאול וואהל, ולגאונים מהר"י מינץ ומהר"ם פאדובה. זוגתו זו האריכה ימים ונפטרה שנים לאחר רבנו הקדוש, בשנת תרס"ה, והובאה למנוחות בעיר ראדזין.

מזיווגו השלישי – נולדו לרבנו הקדוש צאצאיו הצעירים, אשר עם פטירתו של רבנו הקדוש בשנת תרל"ח, היו עדיין צעירים לימים וחלקם אף בנעוריהם ממש.

*

ואלה הם צאצאיו זרע קודש של רבנו מזיווגו השלישי (והאחרון):

(ו) בנו, הרה"ג רבי ירוחם מאיר ליינער ז"ל (=להבדילו מבן אחיו, הרה"צ והגאון הנודע לשם ולתפארת רבי ירוחם ליינער זצ"ל מברוקלין נ.י., בנו של האדמו"ר רבי אברהם יהושע העשל זצ"ל), נולד בראדזין והיה תלמיד חכם

מובהק ואיש ספר. הוציא לאור ואף חיבר ספרים שימושיים שונים, בין היתר ספרו הנודע 'מאיר עין' על "גלגולי נשמות" לרמ"ע מפאנו ז"ל ועוד, וזכה לשם. לפרנסתו עסק בענף הדפוס והחזיק בית דפוס בערים ראדזין, וורשה, ולבסוף בעיר אוטווצק. נפטר בשנת תרפ"ט באוטווצק, והובא שם למנוחות.

(ז) **בנו הצעיר של רבנו הקדוש זללה"ה**, הוא החסיד המובהק והמפורסם, מראשי קהילת לובלין היהודית, הרה"צ **רבי מרדכי יוסף ליינער ז"ל** (המכונה בפי החסידים בכינוי החיבה "רבי מאטיע"). **רבי מאטיע ליינער זצ"ל** מלובלין, האריך ימים ושנים, ונספה על קידוש השם בשנות השואה בשנת תש"ב, והוא בן למעלה משמונים שנה. הי"ד.

(ח) **חתנו של רבנו הקדוש, הרבני החסיד רבי פסח יהושע קליגסברג ז"ל** [ב"ד יצחק משה] **מביאלא**, נושא בתו מרת רוחמה ע"ה (נודעה במשפחה בכינויה "חומה"). **רבי פסח יהושע ז"ל** נפטר ביום כ"ה שבט בשנת תרפ"ה בעיר וורשה, ושם מנוחתו כבוד. זוגתו בת רבנו, מרת רוחמה ע"ה, נהרגה על קידוש השם בשנות השואה, הי"ד.

(ט) **חתנו הצעיר של רבנו הקדוש ה"בית יעקב" זצ"ל**, היה החסיד ת"ח וירא אלוקים **רבי מרדכי יהודה לייב אפשטיין ז"ל מעיר לובלין**, בנו של האדמו"ר הנודע מתלמידי גזע לכוביץ' [בעל 'יסוד העבודה'] הרה"צ **רבי מנחם נחום אפשטיין זצ"ל**, שנודע כהרבי מקוברין (אחר כך בביאליסטוק).

רבי מרדכי לייב אפשטיין ז"ל נפטר בצעירותו, בערב יום חג הסוכות בשנת תרפ"ד, ואלו זוגתו, בתו הצעירה של רבנו הקדוש זי"ע, מרת אלטע טויבע ע"ה, נהרגה על קידוש השם בשנות הזעם. הי"ד.

זכותו הגדולה של רבנו הקדוש

תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן !